Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Vagn Rasmussen

SKOLEFORVALTNINGEN
KONSULENTAFDELINGEN
SKOLETJENESTEN

Lidt om Lindenov'erne Christian IV og Aalborg

LIDT OM LINDENOV'ERNE

CHRISTIAN IV OG

AALBORG

Nogle glimt af en adelsslægts liv og dens forhold til Christian IV og til Aalborg - Nørresundbyområdet

Vagn Rasmussen

SKOLEFORVALTNINGEN - KONSULENTAFDELINGEN
SKOLETJENESTEN

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord ..... s. 7

Slægten Lindenovs første medlemmer ..... s. 8

Nogle udvalgte af slægten ..... s. 14

Danmarks konge Christian IV ..... s. 20

Opdagelsesrejser ..... s. 25

Holmens admiral ..... s. 32

Kalmarkrigen ..... s. 34

Godske Lindenov og krigen ..... s. 35

Godske Lindenovs søn ..... s. 39

Svenskekrigen 1643-1645 ..... s. 41

Adelsmænd og Lensmænd ..... s. 43

Christoffer og pengene ..... s. 47

Christoffer og den nye konge ..... s. 49

Kongelig unåde og endnu en svenskekrig ..... s. 54

Hans Lindenov ..... s. 58

Sophie Amalie Lindenov ..... s. 66

Friherreskabet Lindenborg ..... s. 71

Afslutning ..... s. 77

FORORD

I år, 1988, er det 400 år siden, Christian IV overtog styret i Danmark, og 340 år siden han døde.

Formålet med denne bog er at fortælle om forbindelsen mellem Christian IV, en adelsslægt og Aalborgområdet, hvorved personen Christian IV belyses fra en lidt anden side end den sædvanlige, hvor det er kongens mange byggerier, der nævnes oftest. Bogen her forsøger samtidig at binde den lokale historie sammen med den nationale historie. Bindeleddet er adelsslægten Lindenov.

SLÆGTEN LINDENOVS FØRSTE MEDLEMMER

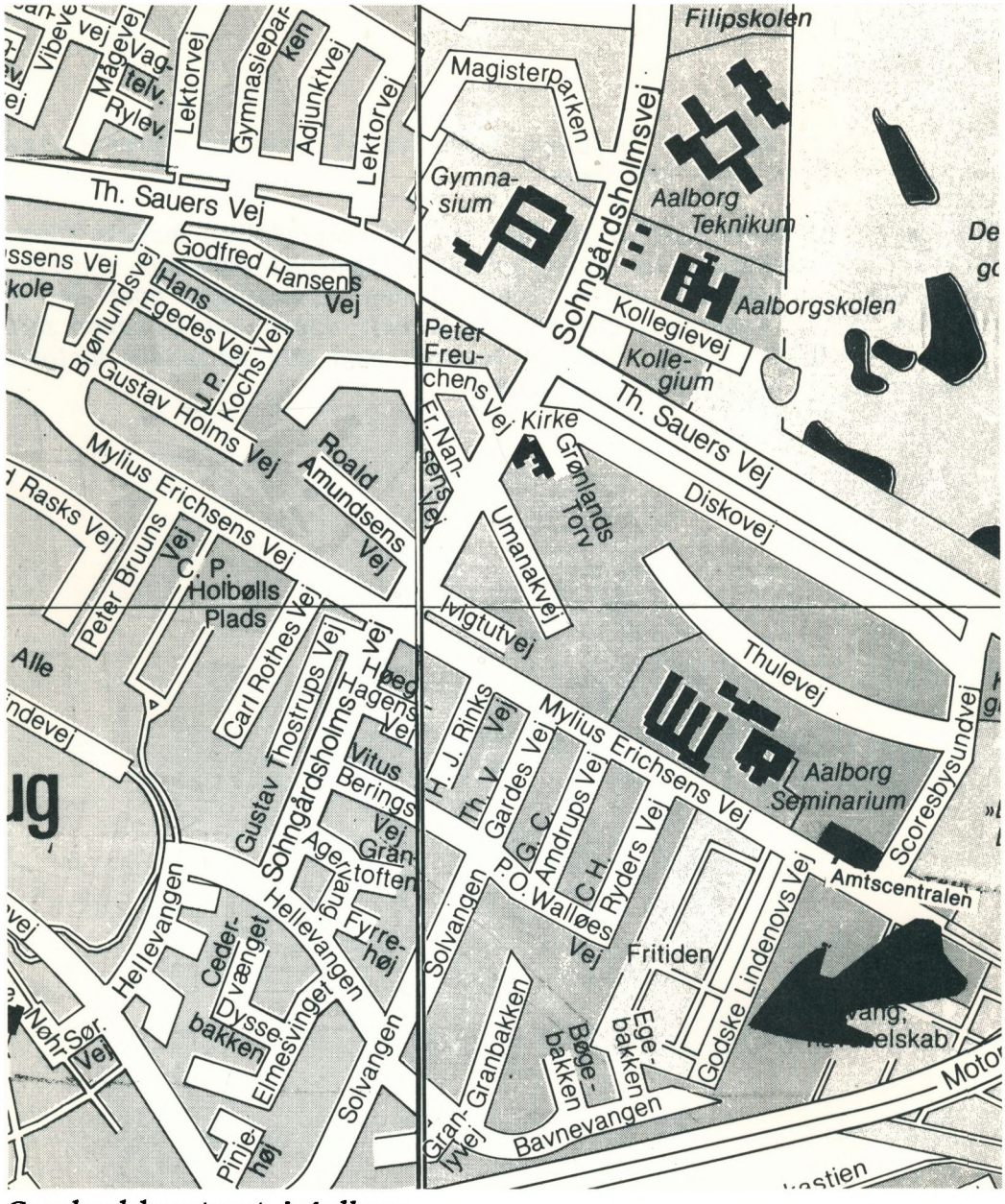

Grønlandskvarteret i Aalborg

Hvis man bevæger sig rundt i Grønlandskvarteret i Aalborg og lægger mærke til gadenavnene, optræder der mange kendte personer, som man umiddelbart kan henføre til en eller anden begivenhed i Grønlands historie; men ved mange andre navne er det umuligt at huske, hvilken begivenhed denne eller hin person var knyttet til. Flere af navnene ville man slet ikke sætte i forbindelse med Grønland.

Eet af de mærkeligste navne finder man på et vejskilt over for Amtscentralen.

Man er først i tvivl, om det er et personnavn, dernæst om det er en kvinde eller mand, og til sidst driver nysgerrigheden en til at spørge sig selv om, hvad vedkommende egentlig har haft med Grønland at gøre, eller måske med Aalborg?

Lad os se lidt på personens efternavn: Lindenov.

På biblioteket findes både leksika og en adelsårbog, som kan fortælle, at Lindenov er navnet på en gammel slægt, der oprindelig kom fra Sønderjylland. Slægten har dog først antaget navnet Lindenov i 1500-tallet, sandsynligvis efter sit våbenskjold, der bl.a. indeholder lindeblade og -grene.

Lindenovslægtens Våbenskjold

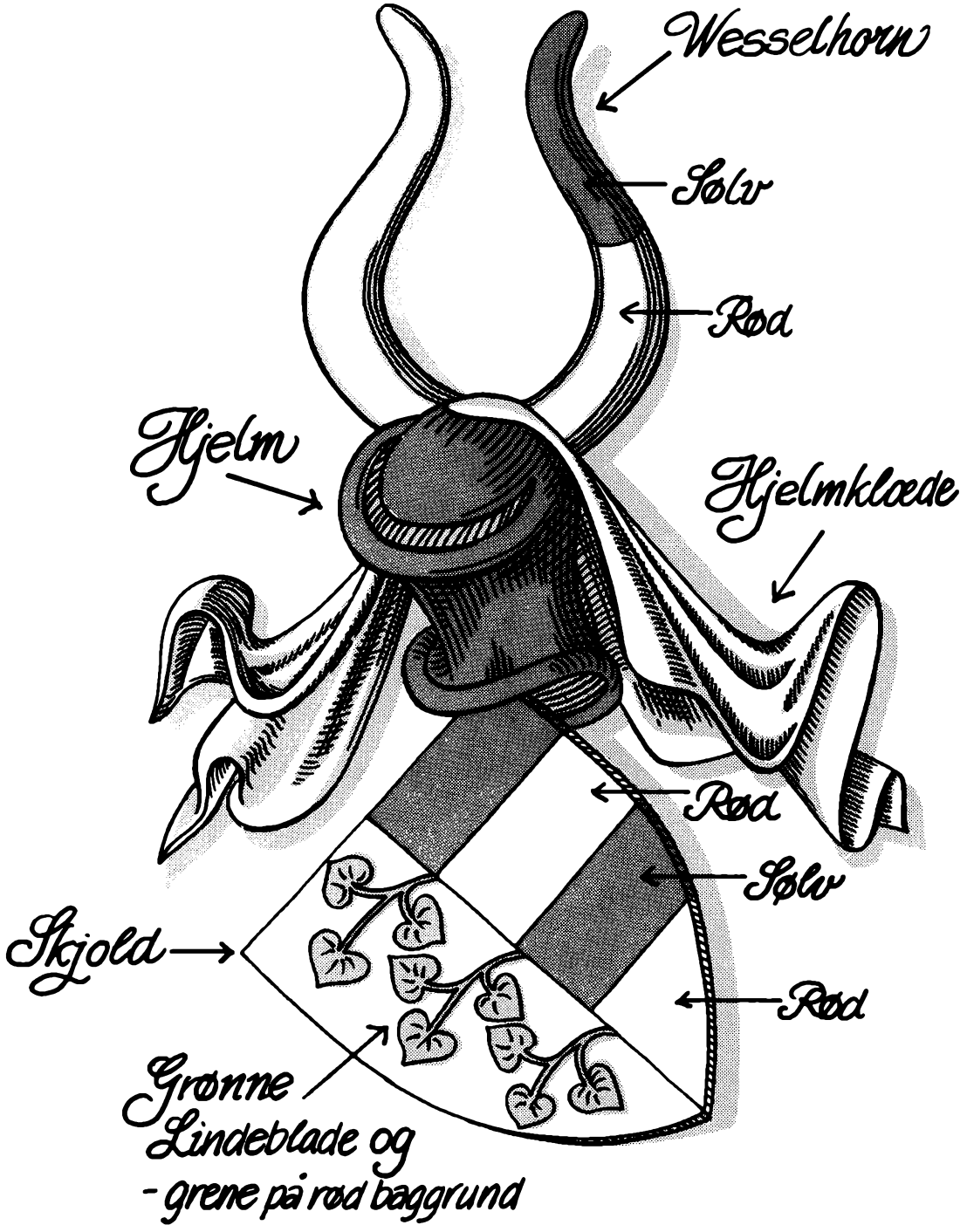

En af de tidligste af slægten var Thomes, der havde to sønner

Thomes
- Johannes Thomesen
- Diderik Thomesen

Johannes var ejer af gården Fovslet, sydvest for Kolding

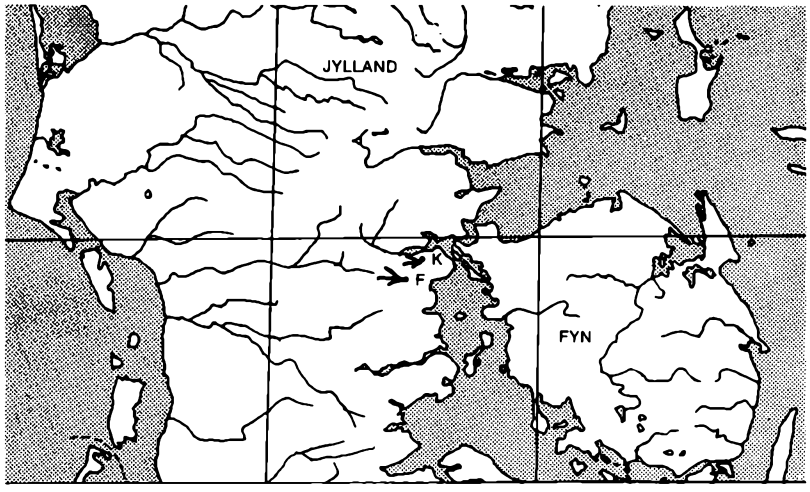

K: Kolding
F: Fovslet

Han var desuden høvedsmand på Koldinghus slot i årene 1390 - 96. Slottet var dengang et af Danmarks vigtigste, fordi det lå på grænsen mellem det egentlige kongerige Danmark og hertugdømmet Sønderjylland.
I slutningen af 1300-tallet regeredes Danmark af Margrethe I. I 1396 overlod hun tronen til sin stedsøn Erik VII af Pommern. Året efter blev Erik kronet som konge over de 3 nordiske riger (Kalmarunionen). Margrethe I beholdt dog den egentlige magt lige til sin død i 1412.

I 1401 stadfæstede kong Erik i Helsingborg sin stedmoders planer for fremtiden i overværelse af nogle af rigets bedste mænd; imellem dem var Johannes Thomesen.

Hans broder Diderik satte i 1421 sit segl under et dokument, der erklærede, at Sønderjylland skulle høre til Danmark. Diderik var den første, der førte Lindenovernes våbenskjold.

En af de tidligste af slægten var Thomes, der havde to sønner

Thomes
- Johannes Thomesen
- Diderik Thomesen

Johannes var ejer af gården Fovslet, sydvest for Kolding

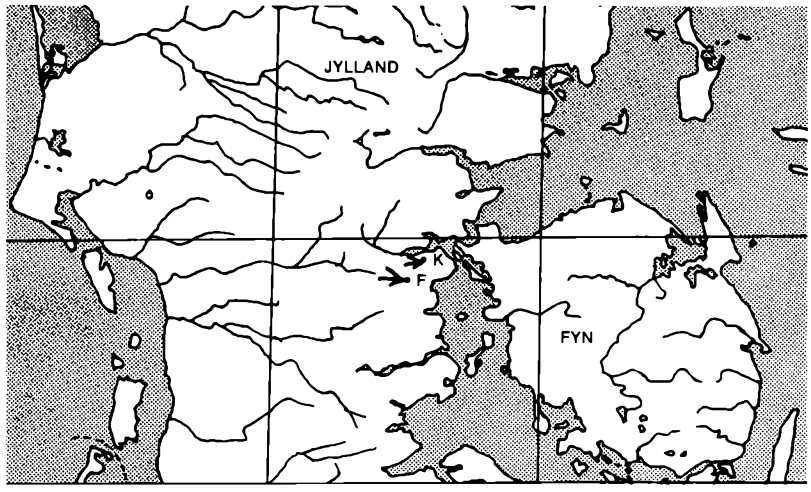

K: Kolding
F: Fovslet

Han var desuden høvedsmand på Koldinghus slot i årene 1390 - 96. Slottet var dengang et af Danmarks vigtigste, fordi det lå på grænsen mellem det egentlige kongerige Danmark og hertugdømmet Sønderjylland.
I slutningen af 1300-tallet regeredes Danmark af Margrethe I. I 1396 overlod hun tronen til sin stedsøn Erik VII af Pommern. Året efter blev Erik kronet som konge over de 3 nordiske riger (Kalmarunionen). Margrethe I beholdt dog den egentlige magt lige til sin død i 1412.

I 1401 stadfæstede kong Erik i Helsingborg sin stedmoders planer for fremtiden i overværelse af nogle af rigets bedste mænd; imellem dem var Johannes Thomesen.

Hans broder Diderik satte i 1421 sit segl under et dokument, der erklærede, at Sønderjylland skulle høre til Danmark. Diderik var den første, der førte Lindenovernes våbenskjold.

Læseren forvirres let, da ligheden mellem navnene er stor. Det er næsten kun muligt at holde personerne ude fra hinanden ved hjælp af dødsåret. Her er kun mændene noteret på stamtræet for at give et hurtigere overblik over hele slægten.

I virkeligheden har man også lagt større vægt på at have sønner end døtre. Døtrene kunne ganske vist arve familiegodserne ligesom sønnerne, men de havde alligevel ikke samme indflydelse som mændene. Om pigerne sagde man, at de ved giftermål "gik ind i en anden familie". Man havde den opfattelse, at det var mændene, der førte slægten og navnet videre.

Stamtræ for slægten Lindenov II:

Nogle udvalgte af slægten Lindenov

Stamtræet for slægten Lindenov forgrener sig yderligere. Det er dog ikke alle medlemmer der interesserer os, men kun nogle få udvalgte:

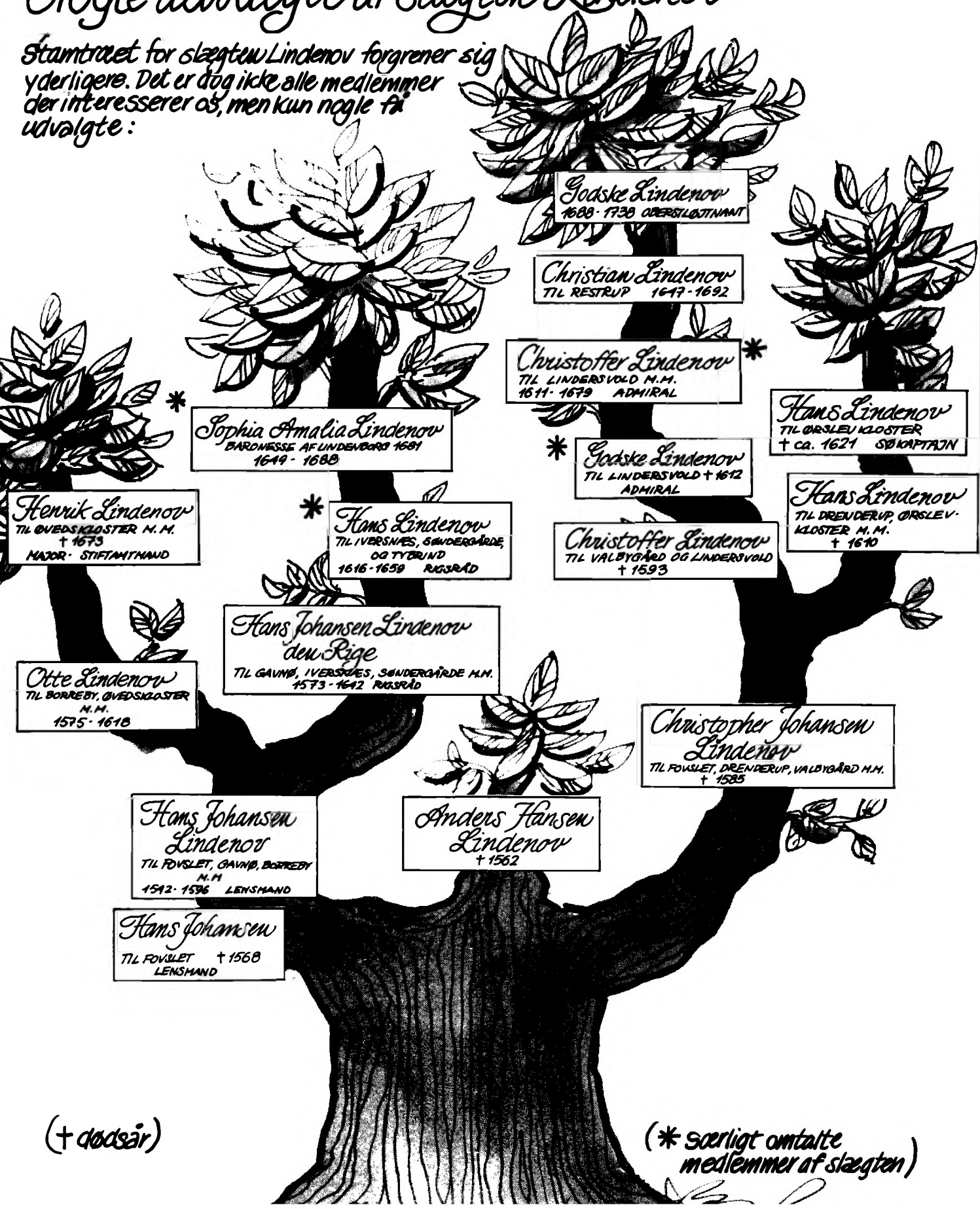

(† dødsår)

(* særligt omtalte medlemmer af slægten)

Bogen her indledtes med omtale af et vejskilt, og vi har nu mulighed for, ved hjælp af stamtræet, at finde den Lindenov, vi var ude efter: Godske Lindenov er åbenbart søn af Christoffer Lindenov til Lindersvold og Valbygård. Han var admiral og hans dødsår er 1612.
Hvis vi vil vide mere om ham, må vi i gang med at samle oplysninger fra mange forskellige bøger. Derved får vi en mængde nye informationer om manden med det mærkelige fornavn.

Faderen, Christoffer Lindenov, ejede de to store gårde, Lindersvold, syd for Fakse og Valbygård, nord for Fakse.

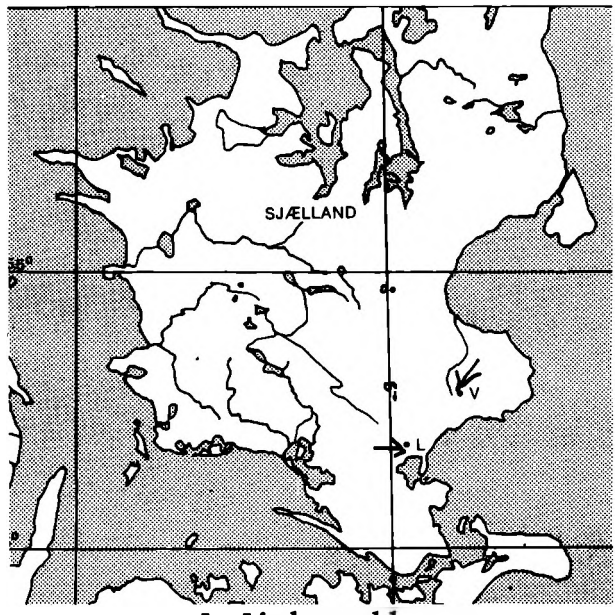

L: Lindersvold
V: Valbygård

Lindersvold 1987, VR foto.

Godske Lindenovs moder var Sophie Hartvigsdatter Pless. Vi får ikke meget at vide om Godskes barndom og ungdom, men vi må tænke os, at han har fået en opvækst og uddannelse af den slags, som dengang var almindelig for unge adelsmænd, d.v.s. børnene blev ofte sat i pleje hos en slægtning lige efter fødslen. Man mente, at det gav en bedre opdragelse, og børnene blev ikke spolerede af forældrene ved at blive forkælede. Børnene blev ikke bortadopterede, de skulle arve forældrene og føre slægtens navn og gods videre.

Både piger og drenge fik skoleundervisning, men det var kun drengene, eller de unge mænd, der fik mulighed for at få en videregående uddannelse, f.eks. på et universitet. Pigerne derimod fik kun mulighed for at uddanne sig i huslige sysler, der pegede frem mod et giftermål, som f.eks. kunne finde sted, når pigen var 16 år gammel.

Den unge adelsjomfru Sophie Rud. Perlehuen er et tegn på, at hun er ugift. Hun blev gift med Jacob Lykke til gården Tanderup i Vendsyssel. Efter giftermålet blev hun kaldt fru Sophie Jacob Lykkes.
(Frederiksborgmuseet).

Det var dog de færreste af de unge mænd, der fik en universitetsuddannelse. Ofte blev de efter skolen oplært i ridderlivets færdigheder og høviskhed (d.v.s. adelsmandsoptræden). De unge mænd kunne f.eks. blive page (tjener) hos en voksen adelsmand.

Efter ridderuddannelsen blev den unge ofte sendt på en udlandsrejse, der godt kunne vare flere år.

Unge adelsmænd lytter til en forelæsning på et adeligt akademi i udlandet. (Reinhold Thim 1620. Frederiksborgmuseet).

Rejsen kunne så føre til enten studier ved et universitet eller hoftjeneste hos en fremmed fyrste; men mange valgte også at blive oplært i våbenbrug og gøre krigstjeneste et eller andet sted i Europa.

Når den unge mand vendte hjem, kunne det tænkes, at han giftede sig og blev forsørget enten gennem arv, eller ved at familien overdrog ham noget af sin jordejendom.

Den moderigtigt klædte herre er den 16-årige Tyge Kruse til Stenalt. En senere tid har fejlagtigt påmalet navnet Kay Lyche på søjlen.
(1649 - Frederiksborgmuseet).

Om Godske Lindenovs uddannelse ved vi, at han i 1591 gik i Sorø skole, og at han i 1602 fik sin udlandsrejse. Han skulle som page

ledsage kongens broder hertug Hans til Moskva. Det var meningen, at Hans skulle giftes med Zar Boris Gudunovs datter.

Efter hjemkomsten valgte Godske Lindenov en militæruddannelse, og i 1605 finder vi ham som chef for et af kongens krigsskibe.

Som det er nævnt før, kom den unge adelsmand ofte til at bestyre noget af familiens gods. Dette skete også for Godske, da han efter moderens død i 1606 overtog styret af familiens godser. (Faderen var død i 1593). I 1611 giftede han sig med Karen Henriksdatter fra den meget rige og betydningsfulde slægt, Gyldenstjerne.

Vi kender ikke Godske Lindenovs fødselsår; men vi kan finde frem til det omtrentlige fødselsår ved at se på, hvornår det var almindeligt at gennemføre de enkelte dele af en ung adelsmands uddannelse.

Vi ved, at Godske Lindenovs fader Christoffer blev indskrevet ved universitet i Leipzig i 1573. Hans ægteskab med Godskes mor Sofie Hartvigsdatter Pless er sikkert først indgået efter studierejsen, der som oftest varede flere år.

Hermed er det muligt at angive Godskes fødselsår til slutningen af 1570erne eller først i 1580erne. Vi ved derimod helt sikkert, at han gik i skole på akademiet i Sorø i 1591. Sandsynligheden taler da for, at han ved udlandsrejsens begyndelse har været 20 til 22 år, og han er så blevet skibschef i en alder af 25 år.
Ved sin død 1612, har han således været i begyndelsen af trediverne.

Godske Lindenovs uddannelse som skibschef betød ikke, at han skulle gå til undervisning i navigation. En adelig skibschef var sjældent uddannet i navigation eller manøvrering, dertil fandtes ikke-adelige skibsførere og søfolk.

Den adelige skibschef ydede især sin indsats, når skibet var i kamp. Han var udvalgt som kongens mand på skibet.

DANMARKS KONGE CHRISTIAN IV

I 1605 havde Danmarks konge gennem 17 år heddet Christian IV. Han overtog tronen i 1588 efter sin far Frederik II, og var da 11 år gammel. Først i 1596 blev han kronet til konge.

Den nykronede Christian IV på vej gennem København. Han bar selv kronen, sværdet og scepteret, mens rigsæblet blev båret af manden på hesten foran kongen. 4 rigsråder bar baldakinen over kongen. Nogle mænd i processionen kastede penge til tilskuerne.
(Heinrich Hansen har tegnet efter Karel van Manders Tapeter).
(Frederiksborgmuseet)

Christian IV er en af de danske konger, der har regeret længst - nemlig i alt 60 år (han døde 1648) - Danmark kom under Christian IV's regering til at opleve store ændringer og dramatiske begivenheder, hvor de lykkeligste år for landet strakte sig fra 1588 - 1625. I modsætning hertil væltede ulykkerne ind over Danmark fra 1625 - 1648.
Christian IV's regeringstid er nok mest kendt for de mange byggerier som Rundetårn, Børsen, Frederiksborg, Rosenborg, Nyboder m.m., men også for kongens indblanding i trediveårskrigen samt de senere krige med Sverige om herredømmet i Norden. De nævnte krige sluttede alle med nederlag for Danmark og med store tab af menneskeliv. Ligeledes medførte krigene hårde økonomiske vilkår for landet.

Kong Christian malet omkring 1612 af Pieter Isaacsz. Kongen har feltherrestaven i hånden og bag ham ses kronen og scepteret, begge i dag på Rosenborg.
(Frederiksborgmuseet).

I vore dage opfattes Christian IV dog som en "god" konge, hvilket måske skyldes hans personlige indsats for at bringe landet fremgang. På trods af hans fejltagelser, der kostede landet dyrt, har hans egen skæbne sikkert formået at gøre hans rygte bedre, end det ellers ville være blevet. Man behøver blot at tænke på hans deltagelse i søslaget mod svenskerne i 1644 på Kolberger Heide, eller den sympati som mange nærer for ham i forbindelse med hans besværlige familieforhold, der i hvert fald i hans sidste leveår plagede ham stærkt.

Christian IV's dronning Anna Katrine af Brandenburg sammen med tronfølgeren prins Christian. Dronningen døde i 1612 og prinsen i 1647, hvorved den yngre Frederik (III) overtog tronen i 1648.

Christian IV var nok for størstedelen af den danske befolkning en fjern konge, men hans kontakter med forskellige dele af landet, og hans kontakter med personer ud over riget, hører nok til blandt de bedste i forhold til de kontakter, andre konger af Danmark har haft. Fra Christian IV's hånd kendes i dag over 3000 skrivelser; hvor mange, der er gået tabt, vides ikke. Skrivelserne er gået til hele landet som f.eks. brevet på næste side. Christian IV har sendt det til Aalborg i 1608. Lignende breve er sendt til de andre købstæder.

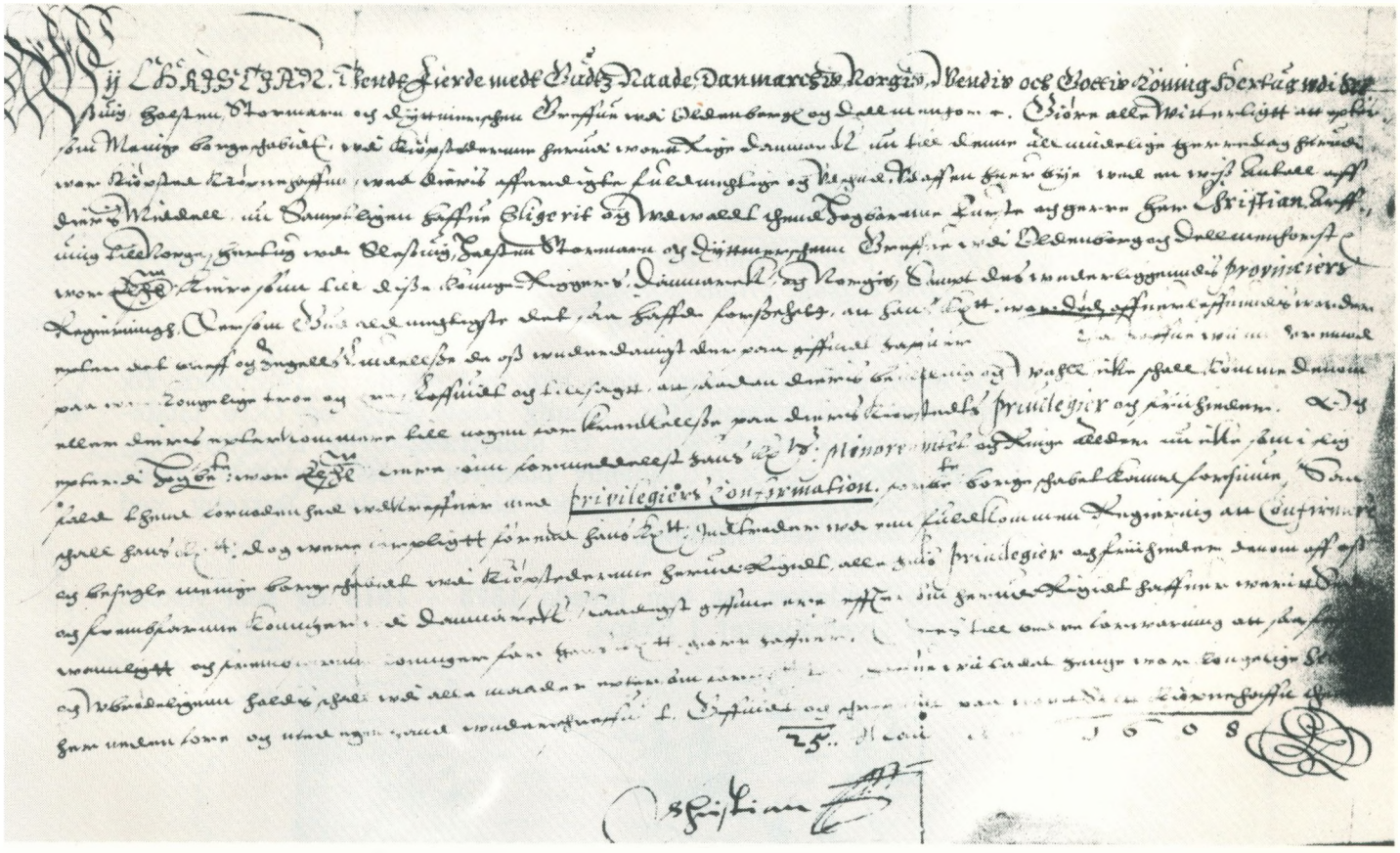

Kongen har sendt brevet til Aalborg's bystyre for at bekræfte og anerkende byens privilegier eller rettigheder.

Nogle af de ovenfor nævnte begivenheder, som Danmark og Christian IV har været indblandet i, er almindeligt kendte, mens hans forhold til f.eks. Lindenovslægten hører til de mere ukendte.
Lindenoverne mødte han allerede, da han som 6-årig skulle begynde skolegangen. Denne foregik på de forskellige kongelige slotte såsom Frederiksborg, Skanderborg, Kronborg eller Koldinghus, hvortil hoffet kom på sine rejser rundt om i landet.

Christian IV som 7-årig. Han har et billede af sin fader Frederik II om halsen. (Hans Knieper 1584. Rosenborg)

Christian IV eller prins Christian, som han hed på dette tidspunkt, fik to adelsbørn som skolekammerater, nemlig Niels Friis og Otte Lindenov. Lad os et øjeblik vende tilbage til stamtræet over Lindenovslægten s 14. Her finder vi Otte Lindenov placeret i den "venstre" gren. Faderen Hans Johansen Lindenov ejede bl.a. Fovslet, Borreby ved Skælskør samt Gavnø ved Næstved.

Vi ved om Otte Lindenov, at han levede 1575 - 1618 og som voksen var lensmand på Øvedskloster i Skåne.

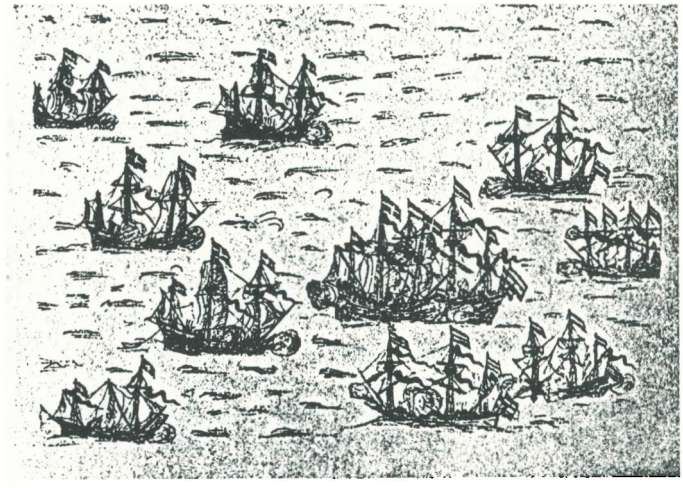

En side fra Christians stilebøger med hans tegninger af kæmpende orlogsfartøjer (Rigsarkivet).

OPDAGELSESREJSER

Blandt Christian IV's mange interesser var skibsfart og handel. På hans tid forsøgte flere lande at finde en søvej nord om Nordamerika ud til krydderiøerne i Asien. Hvis man kunne finde en søvej, der var kortere og lettere at besejle end de allerede kendte søveje, ville det være en stor forbedring.

De allerede kendte ruter gik fra Europa syd om Afrika til Indien eller over Atlanterhavet syd om Sydamerika og over Stillehavet til Asien. På Christian IV's tid var der imidlertid nogle søfolk, der troede på, at det var muligt at finde en søvej gennem den arktiske is ved Grønland og Nordcanadas kyster, hvorigennem man kunne skyde genvej til de eftertragtede krydderier i Asien. (se kortet). Handelen med krydderier var meget indbringende, og mange lande ville gerne have del i denne handel.

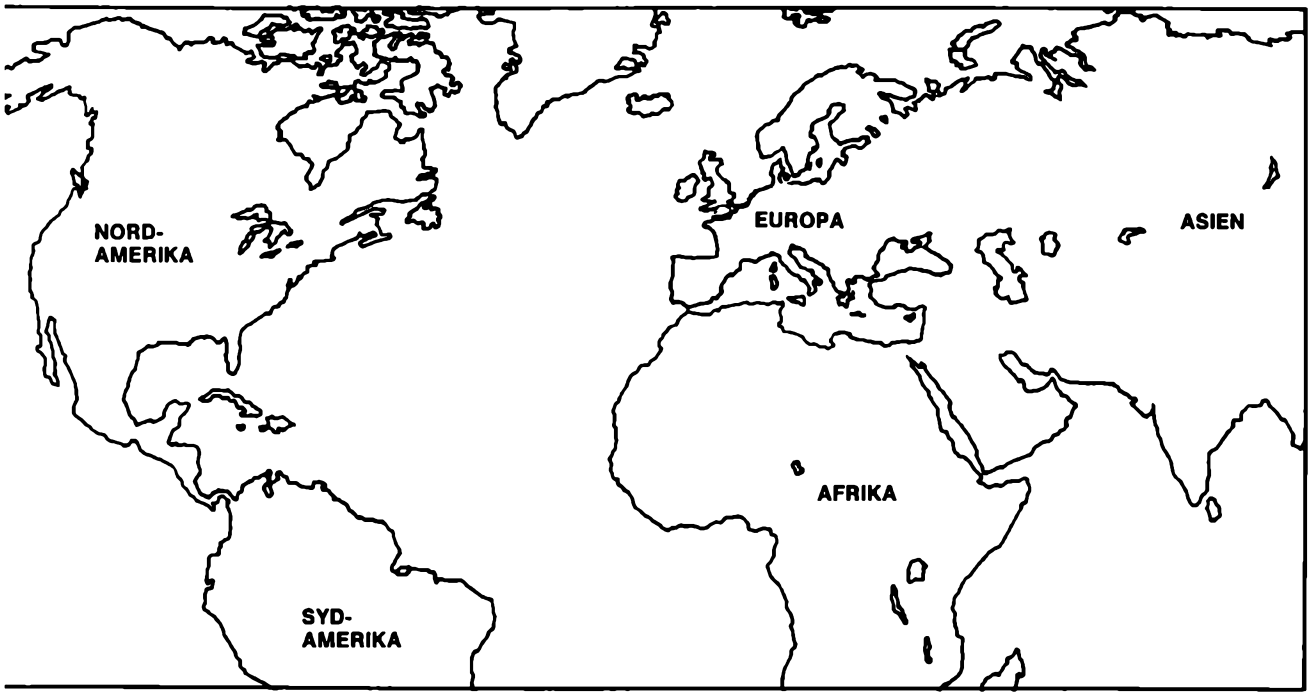

Moderne kort over Nordatlanten. Læg mærke til Grønlands, Islands og Canadas kystformer

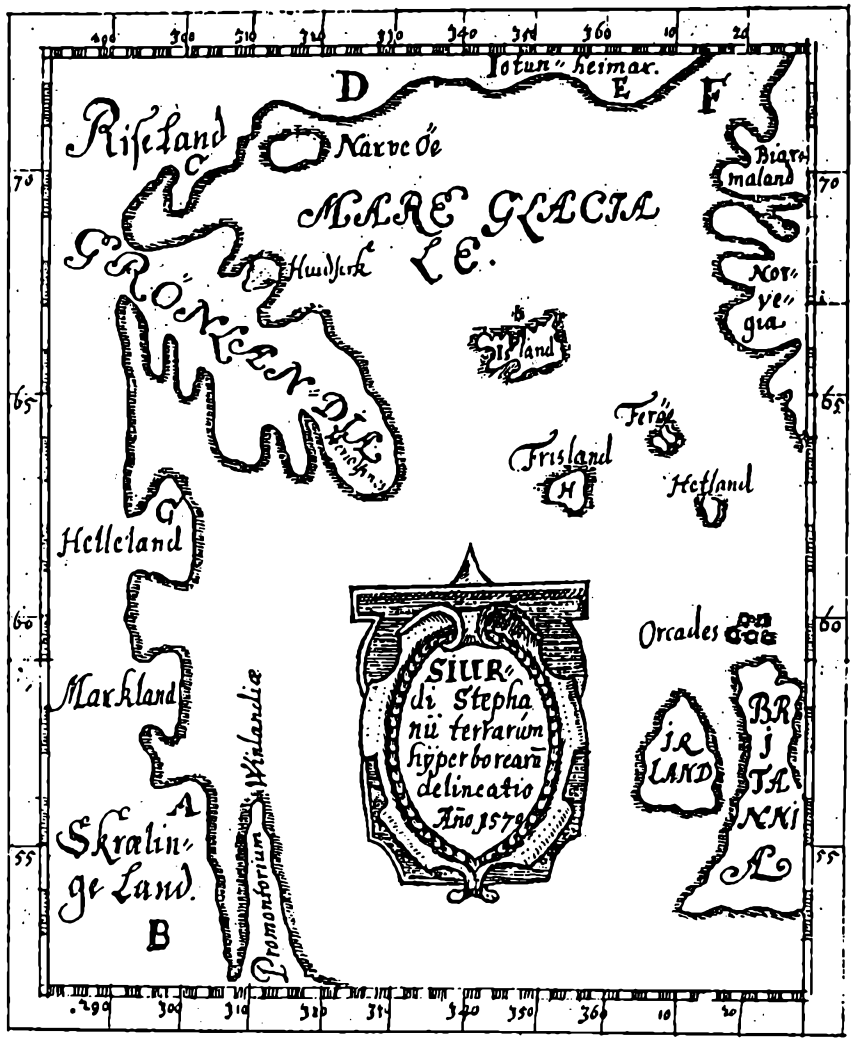

Sigurd Stefansons kort over Nordatlanten med Island, Grønland og Canada. På kortet står 1570, hvilket sandsynligvis er en fejlskrivning. Årstallet skulle snarere være 1590. Godske Lindenov har temmelig sikkert kendt kortet (Gl. kgl. samlinger).
Prøv at sammenligne med det moderne kort.

Selvom det ikke lykkedes at finde en sådan genvej, var der alligevel mulighed for at man kunne opdage nye steder, som det kunne betale sig at handle med.
Grønland hørte under Danmark fra gammel tid, men landet blev først "genopdaget" i 1605. Christian IV ønskede at demonstrere sin magt over de nordlige have overfor de engelske og hollandske handels-kompagnier, der o. år 1600 drev en udstrakt handel og hvalfangst i disse områder.

Derfor udsendte kongen i 1605 en ekspedition med den opgave at genfinde Grønland, hvad der ikke var lykkedes for hans far og bedstefar. Kongen håbede, at ekspeditionen ville komme i kontakt med efterkommerne af de nordboere, der havde slået sig ned i Grønland på Erik den Rødes tid. Samtidig håbede man så på, at ekspeditionen kunne skaffe mulighed for handel med forskellige varer.

Ekspeditionen bestod af 3 skibe: Trost, Røde Løve og Marekatten. Trost og Røde Løve var skibe af den type, der kaldtes fregatter.

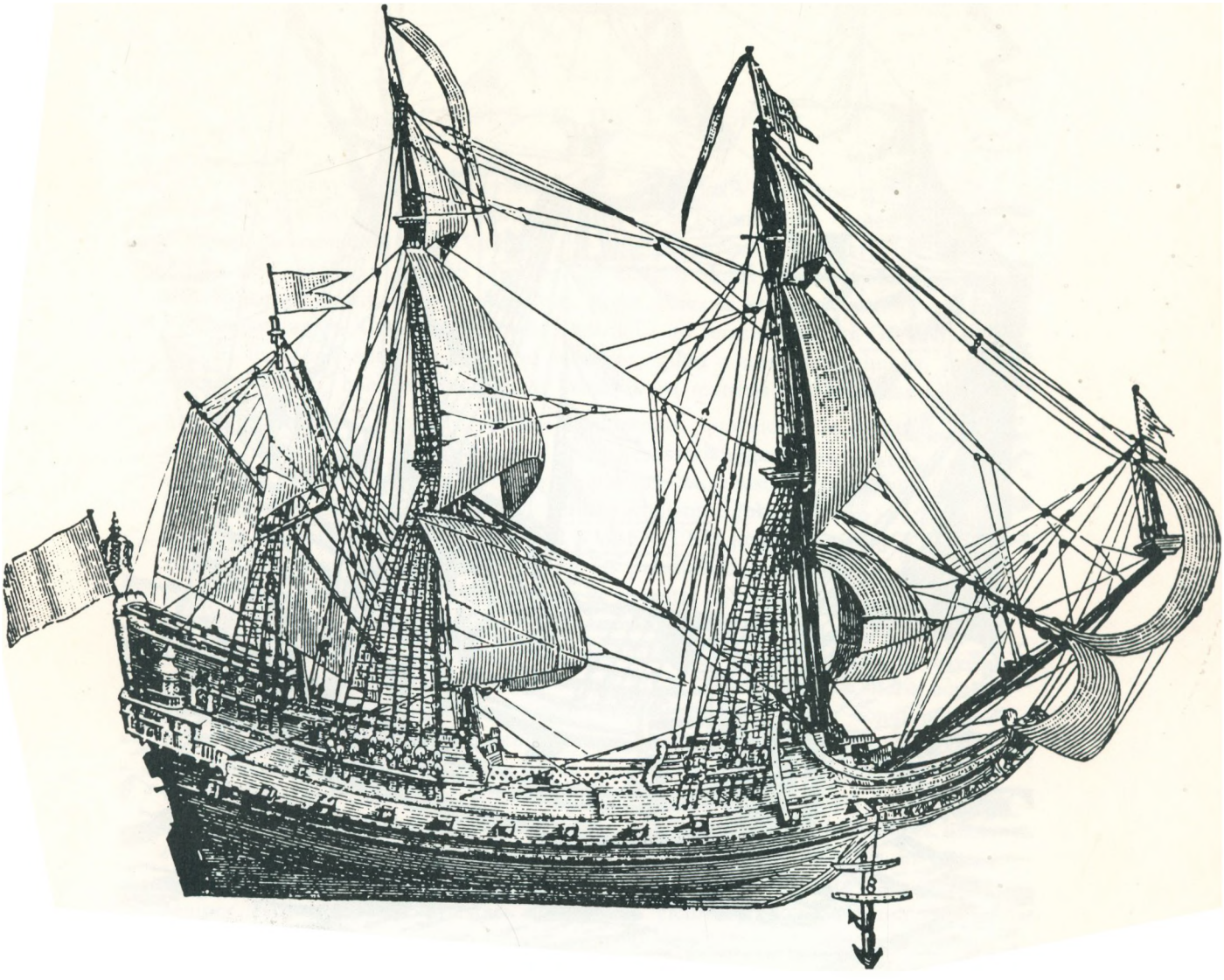

Fregatten Norske Løve tegnet efter modellen af skibet på Rosenborg Slot. Trost og Røde Løve var mindre end Norske Løve. (Gyldendals forlag).

Hver af fregatterne var på 30 - 40 læster (gammelt mål) d.v.s. 60 - 70 tons og førte omkring 16 kanoner. Besætningen var på 48 mand.

Marekatten kaldtes på hollandsk en pinke, pinasse eller på dansk jagt:

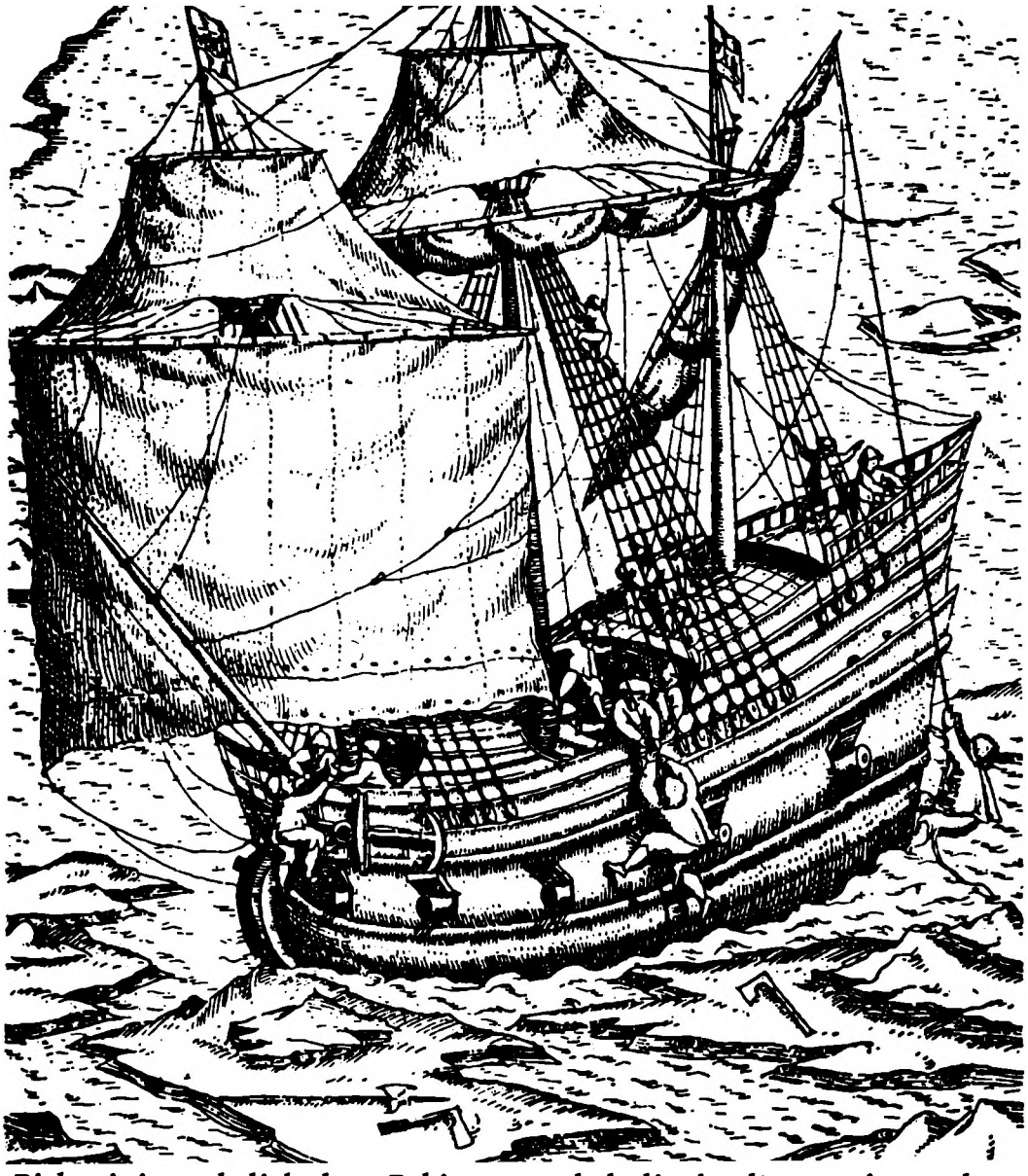

Pinke i isvanskeligheder. Pakisen er pludselig brudt op, så mændene, der har arbejdet med hakker og økser, i hast må efterlade deres redskaber og lade sig hale indenbords. Efter samtidigt kobberstik. (Gyldendals forlag).

Den var på omkring 10 læster d.v.s. ca. 20 tons, førte 8 - 10 kanoner, og havde 12 mands besætning.

Ekspeditionens leder var en skotte ved navn John Cunningham, der havde erfaring i sejlads i arktiske have.

Cunningham førte Trost, mens Røde Løve førtes af Godske Lindenov sammen med to danskere, styrmanden Peter Kieldsen og skibshøvedsmanden Niels Creisen. Marekatten var under kommando af en englænder ved navn John Knight.

Endnu findes i rigsarkivet i København et såkaldt søpas d.v.s. et brev til de 3 danske med kongens tilladelse til at besejle hans områder i de nordlige have.

SØPASSET TIL DE 3 DANSKE

Christianvs Qvartvs dei gratia Daniæ, Noruagiæ, Vandalorum, Gottorumque rex etc., dux Schlesuici, Holsatiæ, Stormariæ et Dithmarsiæ, comes in Oldenburg et Delmenhorst etc. Vniuersis et singulis quibus hæ offeruntur literæ, vel ut ipsi eas legant vel ab alijs recitari audiant, post testificationem nostræ benevolentiæ, studij, fauoris et gratiæ, prout cuiusvis status ac ratio postulat, constare volumus. Cum navigatio ultro citroque ad terram nostram GRVNLANDIAM, inde iam extet obscurior et incertior, quod a nostris hominibus, longo temporis spatio, non sit frequentata. Nostri vero muneris inprimis esse arbitremur, ut statum istius nostræ ditionis exploremus, quo eidem et de religione et administratione iuris et iustitiæ, si quæ necessaria essent, in posterum prospiciamus. Nos eam ob rem nobilem capitaneum et ministros nostros, fideles nobiles dilectos GOSKE LINDENOW, Petrum Kieltson, gubernatorem et Nicolaum Creisen navarcham cum navi præsenti RVBER LEO nuncupata, iam ablegasse, cum hoc nimirum mandato, ut cursum ad prædictam nostram ditionem Grunlandiam eiusque portus investigarent et ijs inventis nobisque renunciatis, deinde de reliquis, pro nostro consilio reique necessitate statueremus. Quo vero illa mandata nostra eo securius conficerent, duximus, prædictos ministros, ac navem quam illis commisimus, hominesque ac res in ea contentas, hisce literis nostris esse muniendum. Ab universis igitur et singulis pro status conditionisqve ratione, amanter, benevole ac clementissime petimus atque rescripta tuto exequi sine vestra vestrorumqve iniuria noxa et molestia sinatis, fluctuumqve sive omni alia (quam deus auertat) adversitate in necessitatem aliquam redactos pro virili juvetis ac promoveatis eandemqve in rebus omnibus securitatem et libertatem ipsis præstare dignemini, quam et subditis vestris et vobis in nostris regnis ac provincijs terra marique hactenus præstitam esse, re ipsa experti semper estis ac porro præstari ac paribus vicibus a nobis rependi cupitis. Erit hoc amicitiæ et optimo, quod erga singulos reges et principes fovemus vicinitatis officijqve studio nostro, æquitati deniqve ipsi maximo consentaneum. Ac nos sedulo id vicissim acturos recipimus, ne ab ullo quem se facilem hac in re præstitisse cognoverimus, in nobis, cum usus erit, officium, benevolentia ac gratia nostra regia desideretur. Nostri vero ea in re satisfacient, huic voluntati nostræ eidemqve per omnia postulante usu, se conformes demonstrabunt. In quorum fidem præsentes manu nostra subscriptas regio nostro sigillo consignari jussimus in regia nostra Haffnia, decimo octavo die, mensis Aprilis anno millesimo sexentesimo quinto.

Christianus.

Med ekspeditionen fulgte en anden englænder James Hall, der havde stor erfaring i at besejle arktiske farvande.

Skibene sejlede fra København 2. maj 1605 og fik 30. maj det sydligste af Grønland i sigte. Adskillige gange blev skibene skilt fra hinanden, ikke alene på grund af vejret, men også på grund af uenighed mellem Cunningham og Hall på den ene side og Lindenov og Kieldsen på den anden. På trods af tåge og is lykkedes det for Godske Lindenov at nå ind til kysten i en fjord, sandsynligvis ved det nuværende Fiskenæsset. Her mødte han eskimobefolkningen.

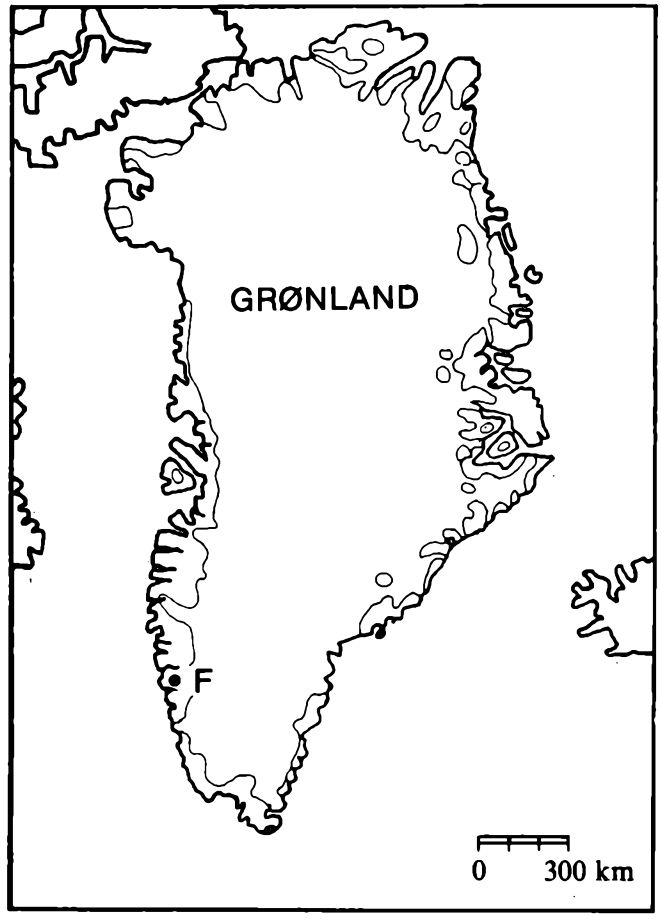

Fiskenæsset i dag

Lindenov handlede med eskimoerne. Disse fik forskellige jernting, såsom nåle og hægter i bytte for narhvaltænder og skind.
Efter at have ligget til ankers i 4 dage, afsejlede Godske Lindenov, uden at lede efter de to andre skibe. Ved afrejsen bortførte han to eskimoer, der således som fanger blev bragt til København, hvortil Røde Løve ankom den 28. juli efter 17 dages sejlads.

Christian IV kom ombord for at se eskimoerne samt de ting, der var bragt med hjem, bl.a. nogle prøver af bjergarter, som senere viste sig at være helt værdiløse.

Skønt Godske Lindenov havde forladt sin ekspeditionsleder Cunningham, nød han alligevel kongens gunst. Tilbage er blot at sige, at de andre skibe kort tid efter vendte hjem, og at kongen året efter sendte en ny ekspedition afsted. På denne rejse var Godske Lindenov øverstbefalende. Både Cunningham og Hall var med igen. Også denne gang bortførte man nogle eskimoer.

Kongen udsendte senere en tredie ekspedition i forsøget på at finde de gamle Nordbobygder, men Godske Lindenov deltog ikke, idet han blev sendt på togter med flåden dels til Frankrig og dels til Østersøen.

HOLMENS ADMIRAL

I 1610 udnævnte kongen Lindenov til "Holmens admiral", hvilket vil sige, at han fik opsynet med Holmen eller Bremerholm, den danske flådes base i København. Han skulle sørge for flådens udrustning og bygningen af nye skibe, samt indkøbe materialer og føre tilsyn med skibe og mandskab. Når flåden var i kamp var "Holmens admiral" næstkommanderende efter "rigens admiral" d.v.s. den øverstbefalende.

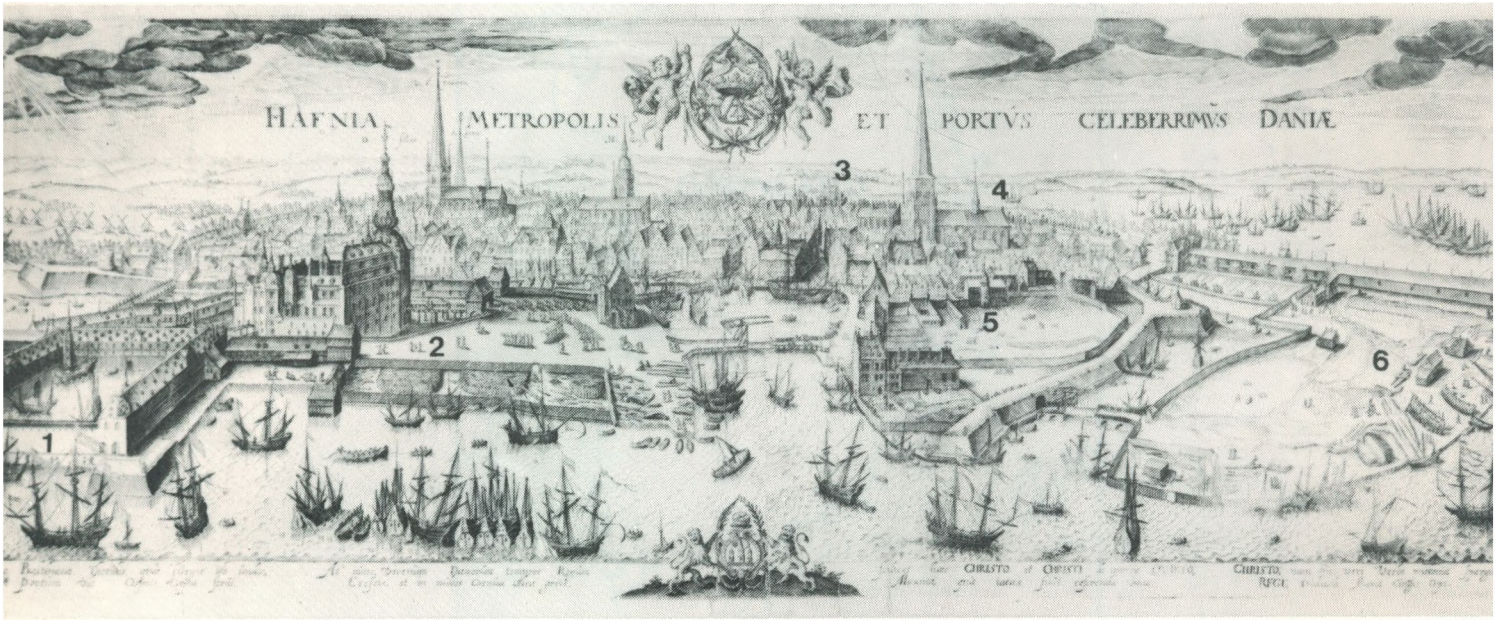

Kort over København af Johan van Wick 1611. Nationalmuseets arkiv. Teksten på billedet lyder: København, Danmarks vidtberømte hovedstad og havn. 1. Tøjhuset - 2. Københavns Slot - 3. Rosenborg - 4. St. Nicolai Kirke - 5. Admiralgården - 6. Bremerholm

Holmens admiral boede indtil 1610 i Admiralgården, som sammen med Bremerholm ses til højre på billedet over København.

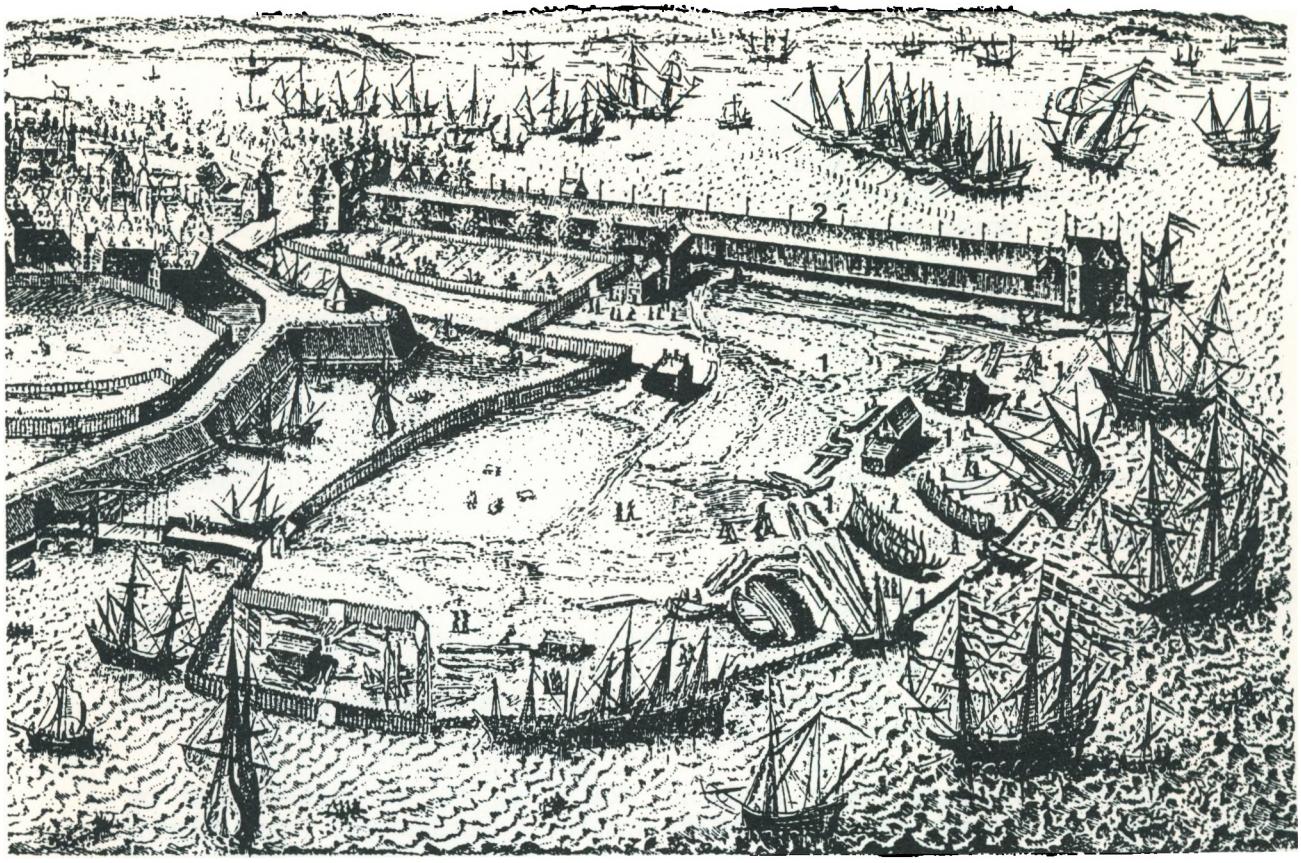
2
1
1
1

KALMARKRIGEN

Kong Christian IV prøvede at overbevise det danske rigsråd om, at uoverensstemmelserne mellem Sverige og Danmark kun kunne løses ved krig. Uoverensstemmelserne drejede sig især om grænserne i Nordnorge, handelen i Østersøen, og om hvordan det svenske og det danske rigsvåben skulle se ud.

Rigsrådet, der bestod af repræsentanter for de adelige slægter, havde stor indflydelse på, hvordan Danmark blev regeret.

Rigsrådets medlemmer var med til at vælge en ny konge, når den gamle døde. Samtidig var det rigsrådet, der opstillede de regler, som den nye konge skulle rette sig efter (en håndfæstning). Rigsrådets medlemmer sad på mange af de vigtige poster i ledelsen af Danmark, eller også sad de som bestyrere for kongen af slotte eller landområder rundt om i riget (lensmænd).

Rigsrådet var ikke altid enige med kongen, og i forholdet til Sverige ville rigsrådet helst løse uoverensstemmelserne på fredelig vis, mens kongen ønskede krig. Christian IV blandede sig f.eks. i valget af en ny svensk konge, og svenskerne på deres side prøvede at genere den danske handel i Nordnorge og i Østersøen.

Samtidig forsøgte begge lande at skaffe sig forbundsfæller først og fremmest blandt de protestantiske magter i Nordeuropa. Disse magter ønskede dog ikke en krig mellem de to betydningsfulde protestantiske lande og så hellere, at Danmark og Sverige brugte deres kræfter til at bekæmpe katolicismen.

I januar 1611 lykkedes det Christian IV at overtale rigsrådet til at gå i krig mod Sverige ved at stille rådet overfor et ultimatum: Hvis ikke rådet gik med til krig, ville Christian IV erklære krigen alligevel, nu ikke som konge af Danmark, men som hertug af Slesvig og Holsten. Her havde rigsrådet ingen mulighed for at stoppe ham.

GODSKE LINDENOV OG KRIGEN

Den 4. april 1611 underskrev Christian IV krigserklæringen til Sverige.

Det var kongens hensigt at erobre hele Sverige. Hæren skulle bevæge sig fra henholdsvis Kristianopel og Halmstad i Skåne, mod Kalmar og Jønkøping i Sverige for derefter at foretage et samlet angreb på Stockholm.

Flåden skulle støtte hæren ved at sørge for, at Sverige ikke fik tilført forsyninger, og samtidig skulle den bekæmpe den svenske flåde. En mindre afdeling af den danske flåde fik til opgave at spærre farvandet ind til Kalmar og hjælpe med ved erobringen af selve slottet.

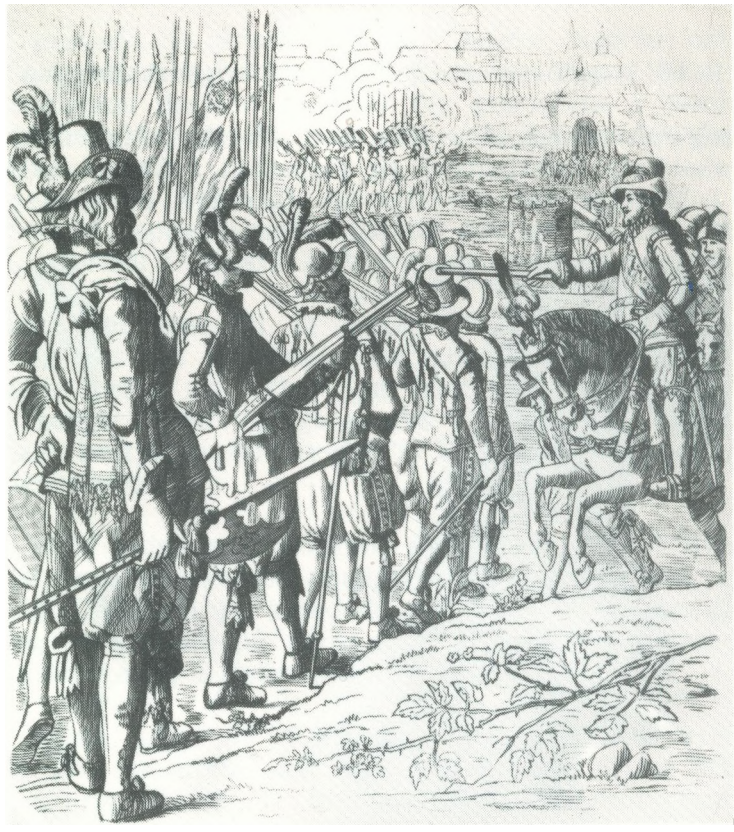

Feltherren Christian IV leder angrebet på det befæstede Kalmar. Tegning af F.C. Lund efter Karel van Manders tapeter på Frederiksborg. (Frederiksborgmuseet).

25. juli 1610 fik Godske Lindenov ordre til i sin egenskab af admiral at sejle til Bornholm med en eskadre bestående af skibene: Argo, Arkarosa, Stjernen, Dragen, Heringnæs, Lindormen, Sorte Hund, Ørnen, Turtelduen, Bøssen og Marekatten. Skibshøvedsmanden på Turtelduen var den senere så kendte opdagelsesrejsende Jens Munk.

Han skulle forene sig med hovedflåden under anførsel af den øverstbefalende, "Rigens admiral" Mogens Ulfeldt.

10. marts 1611 kort tid før krigen mod Sverige blev erklæret, holdt Godske Lindenov bryllup i København med Karen Gyldenstjerne. Nogle af bryllupsgæsterne måtte ligefrem have rejsetilladelse fra kongen. De måtte love at være tilbage ved hæren i Helsingborg straks efter brylluppet.

Godske Lindenov kæmpede flere gange ved Kalmar mod Svenskerne og i maj 1612 overførte han på sine skibe den hær, der skulle erobre Øland fra svenskerne.

Krigen blev ført med stor grusomhed fra begge sider, hvilket man også kan se i den instruks, som admiral Mogens Ulfeldt og viceadmiral Godske Lindenov fik af kongen:

Och
efterdi de Suenske haffuer hidendtill Ingen Quartier willet bewilge att maatte gieres, wanseheit wi dett dennom haffuer ladett thill-byde, da Schall forne. wore Admiraler Jhielsla dennom Aff fiendenss Folck, de Kunde blifue mægtig och Icke befilitte dennom att salvere dennom, som fanger; som thillforne schedt er.

--- og da de svenske hidtil ikke har villet give pardon (tage imod en overgivelse) uanset at vi (de danske) har tilbudt en sådan ordning, skal vore admiraler ihjelslå de af fjendens folk, som de får fat i, og ikke lade dem overgive sig som fanger. ------

Senere blev Lindenov sendt afsted på en mission til Travemynde i Tyskland. Han skulle mødes med folk fra Lybæk, se kort s.35. Byen var dengang en stor handelsstad, og da Christian IV ville undgå at andre lande handlede med Sverige under krigen, havde han prøvet at forhindre skibene fra Lybæk i at sejle varer til Sverige. Dette ville lybækkerne ikke finde sig i, men det lykkedes Godske Lindenov at slutte forlig i Travemynde. Byen Lybæk lovede ikke at handle mere med Sverige det år.

Da Lindenov vendte hjem til København var han blevet angrebet af sygdom muligvis pest. Sygdommen var meget almindelig på datidens krigsskibe. Grunden var den, at skibene ofte var overfyldte, og samtidig var hygiejnen ombord meget dårlig.

Så snart Lindenov var gået i land, døde han.

Man kunne vente, at han blev begravet ved sin hovedgård Lindersvold i Roholte kirke, men det eneste spor her efter ham, var en messehagel med hans og hans kones forbogstaver. Messehagelen fandtes i kirken indtil 1758.

En anden mulighed er da, at han som Holmens admiral og sømand er blevet begravet i Sct. Nicolai kirke (se tegningen s. 32), hvor flådens folk plejede at blive begravet, men heller ikke her finder vi hans grav. Da mange af kirkens gravmæler med tiden er gået til grunde, har det ikke været muligt at spore hans sidste hvilested, ligesom der

intet sted er bevaret noget billede af ham.

Året efter Godske Lindenovs død sluttede Kalmarkrigen den 20. januar 1613 med freden i Knærød (se kortet s. 35). Uoverensstemmelserne, der var årsag til krigen, blev alle løst til Danmarks fordel. Den største indrømmelse, som Sverige måtte give, var at Danmark skulle beholde Elfborg, Gøteborg, Ny og gammel Lødøse og syv områder i Vestergøtland som pant, indtil Sverige havde betalt hele krigsskadeerstatningen på 1 mill. rigsdaler (se kortet s.35)

Kalmarkrigen var den sidste af krigene mod Sverige, hvor Danmark var i stand til at klare sig. Men det skulle danskerne først opdage senere.

GODSKE LINDENOVS SØN

Godske Lindenovs kone Karen Gyldenstjerne havde født en søn enten i 1611 eller 1612. Han fik navnet Christoffer, ligesom bedstefaderen og oldefaderen.

Christoffer blev sendt på Herlufholms skole og i 1629 finder vi ham på Sorø Akademi. Også Christoffer drog på udlandsrejse, idet kongen gav ham en årlig pension for at uddanne sig til tjeneste i flåden. Hvor han rejste hen, ved vi ikke, men en sådan uddannelse kunne f.eks. fås, hvis man tog tjeneste i England eller Holland - to af den tids største sømagter - Christoffer Lindenov opholdt sig udenlands fra 1635 - 43.

Da han vendte hjem ønskede Christian IV at bruge ham i flåden ligesom faderen. Derfor fik han i januar 1645 bestalling som Holmens admiral og senere 1647 også som oberstløjtnant til fods.

Christoffer Lindenov måtte som Holmens admiral sværge en ed:

Han lover at være kongen huld og tro, vide at ramme hans rigers, landes og undersåtters gavn og bedste, og hindre og afværge skade og fordærv. Dernæst skal han idelig bese sin instruktion og gennemlæse den og rette og forholde sig efter den i alle dens punkter, så vel som have indseende med, at alle på Holmen, skibene eller flåden her for Holmen, det være sig skibskaptajner, skippere, smede, rebslagere eller andre skibs eller arkelifolk retter sig efter deres bestillinger og instruktioner, som han også ideligen med flid skal bese, og efter det, som er befalet dem, og de bør gøre. Såfremt han erfarer underslæb, eller at noget begås, som kan komme kongen til skade, skal han åbenbare det for kongen, rigens admiral, om han er til stede, og kongelig majestæts statholder, og straks advare derom. Han skal ej heller for noget menneske, særdeles fremmede og gemene folk, som ikke bør vide det, åbenbare eller berette flådens, Holmens og dets behørs tilstand, ordinance, faute eller defekt. Ellers skal han i alle måder anstille og forholde sig som en ærlig adelsmand og Holmens admiral.

Arkelifolk = folk med forstand på kanoner.

Da Christoffer Lindenov overtog Holmen, havde tiden forlængst ændret sig til ugunst for Danmark. Christian IV havde på trods af rigsrådets modstand kastet Danmark ind i 30'års-krigen i Tyskland og havde tabt det afgørende slag ved Lutter am Barenberg i Tyskland 1626, hvorved hele Jylland var blevet besat af katolske tropper. Danmark havde dog sluttet fred uden at måtte afstå landområder. Men i 1643-45 var danskerne på ny indviklet i krig, denne gang mod Sverige.

SVENSKEKRIGEN 1643 - 1645

I årene fra 1613 - 43 var Sverige blevet en stærk militær magt, og også politisk havde landet stor indflydelse, mens det modsatte var tilfældet med Danmark. I 1643 havde den svenske regering fundet tiden moden til et angreb på Danmark. Dette kom pludselig og uden krigserklæring og havde sandsynligvis til opgave at sprænge den danske omkredsning af Sverige.

Da krigen ophørte, og freden sluttedes i Brømsebro 13. august 1645 måtte Danmark erkende, at ulykkerne nu virkeligt havde ramt landet: Afståelse af landområder, den svenske besættelse af Jylland, de tyngende skatter, som skulle betale for krigen, de fremmede troppers hærgen, de mange penge, som det ville koste at genrejse landet. Alt dette betød sandelig nedgangstider for Danmark. Især ramtes bønderne hårdt, og når bønderne blev forarmede, gik det også ud over de andre stænder eller samfundsgrupper: Borgerne, præsterne og adelen.

At det allerede før krigen var blevet sværere at sælge landbrugsprodukter - såsom stude og korn - gjorde kun det hele meget værre, idet landbrugskrisen fortsatte, også efter at krigen mod Sverige var slut.

Foruden de økonomiske problemer viste der sig en stigende utilfredshed blandt borgere og bønder med den måde, mange adelsfolk havde optrådt på under krigen. Man beskyldte adelen for fejghed og for at have haft mest travlt med at komme væk fra de områder, der var besat af fjenden. Man mente, at de i stedet for skulle være blevet og have taget kampen op sammen med de andre stænder. Adelen havde netop fået sin skattefrihed, for at de i krigstid skulle stille mandskab, materiel og deres krigsduelighed til rådighed for kongen og landet. Mange mente, at adelen helt havde glemt, hvorfor de havde fået denne skattefrihed, og foragten for adelsfolk bredte sig blandt de stænder, der så måtte betale skatterne.

Christoffer Lindenov fik sandsynligvis også de dårlige tider at mærke, ikke blot som privat herremand, men også som lensmand, idet han i 1646 og 1652 modtog len af kongen: Helgeland og Utstejn kloster begge i Norge, som dengang sammen med Danmark udgjorde dobbeltriget Danmark-Norge.

Helgeland var en del af hans løn som Holmens admiral. Dette len havde han til 1651, mens han beholdt Utstejn fra 1652 - 55.

Den 24. april 1656 "afregnede" Christoffer for Utstejn og et andet len Vardøhus og indbetalte 780 rigsdaler i afgift til kronen.

ADELSMÆND OG LENSMÆND

Lensmand eller bestyrer af kronens jord og ejendom, blev man kun, hvis man hørte til den mest indflydelsesrige del af adelen. Da de fleste lensmænd i forvejen havde godser selv, og da de havde mulighed for at skaffe sig forskellige ekstra indtægter fra lenet, så var der selvfølgelig stor interesse for de regler, som kongen og rigsrådet kunne blive enige om skulle gælde for de enkelte len rundt om i Danmark. Lensmanden opkrævede skatter, modtog bøder og toldafgifter, og han benyttede sig af de rettigheder, som kongen havde i lenet, f.eks. retten til bestemte fiskepladser og retten til hugst i bestemte skove. En lensmand kunne derfor godt berige sig på kronens bekostning, selvom han skulle aflevere indtægter fra lenet til kongen, enten det nu var som penge eller som kvæg, fisk, tømmer eller smør.

Var reglerne meget stramme, kunne lensmanden ikke få så meget ud af lenet til sig selv og omvendt. Mange fik dog tildelt et len som pant på de penge, de havde lånt kongen f.eks. i krigstider. Reglerne for sådanne len var undertiden aftalt med betydelig større fordel for lensmanden end reglerne for "almindelige len".

Mange adelsmænd var derfor meget rige i forhold til bønderne, og man kan sige, at den samlede adelsstand, som omkring 1650 kun udgjorde ca. 3.000 personer, ejede lidt under halvdelen af Danmark-Norges jord. I alt var Danmark - Norges befolkning dengang på ca. 900.000, heraf boede 100.000 i købstæderne.

Ikke alle adelsmænd var så godt stillede som Lindenoverne, Gyldenstjernerne, Billerne eller Ulfeldterne o.s.v., mange kunne kun betragtes som velstående bønder.

Heller ikke de adelsfolk, der hørte til højadelen og regnedes for fornemme slægter, behøvede at have rede penge på kistebunden. Nogle af de slægter, der havde mange godser, var alligevel i stor gæld, måske fordi de førte et ødselt liv, eller fordi de ikke forstod sig på effektiv godsdrift. Nogle brugte mange penge på de unge adelsmænds udlandsrejser, og som tidligere nævnt, ramte f.eks. landbrugskriser også adelsmændene.

Interiør fra et bondehus på Christian IV's tid med beboelse og stald ud i et. Til højre køerne, til venstre i baggrunden det åbne ildsted. Billedet er sandsynligvis fra Skåne. Maler er Govert Camphuysen.
(Kunstmuseet).

I Danmark var der få selvejerbønder og flest fæstebønder, hvilket vil sige, at bonden af herremanden fik ret til at drive en gård, der lå på herremandens jord. Bonden betalte en afgift og modtog et fæstebrev som bevis for at ordningen mellem de to var indgået.

Fæstet kunne ophæves fra begge sider. Der var dog betingelser: Bonden måtte f.eks. have misrøgtet gården, mens herremanden kunne opsige fæstet, hvis han ville lægge jorden under sin hovedgård. Fæstebondens vigtigste årlige afgift til herremanden var landgilden. Den betaltes oftest i korn, mælk eller smør m.m. Den anden tyngende afgift var hoveripligten d.v.s. at bønderne også skulle arbejde på herremandens egne marker og på hans hovedgård (slot). I hoveripligten havde herremanden virkelig en mulighed for at stille større og større krav til bønderne.

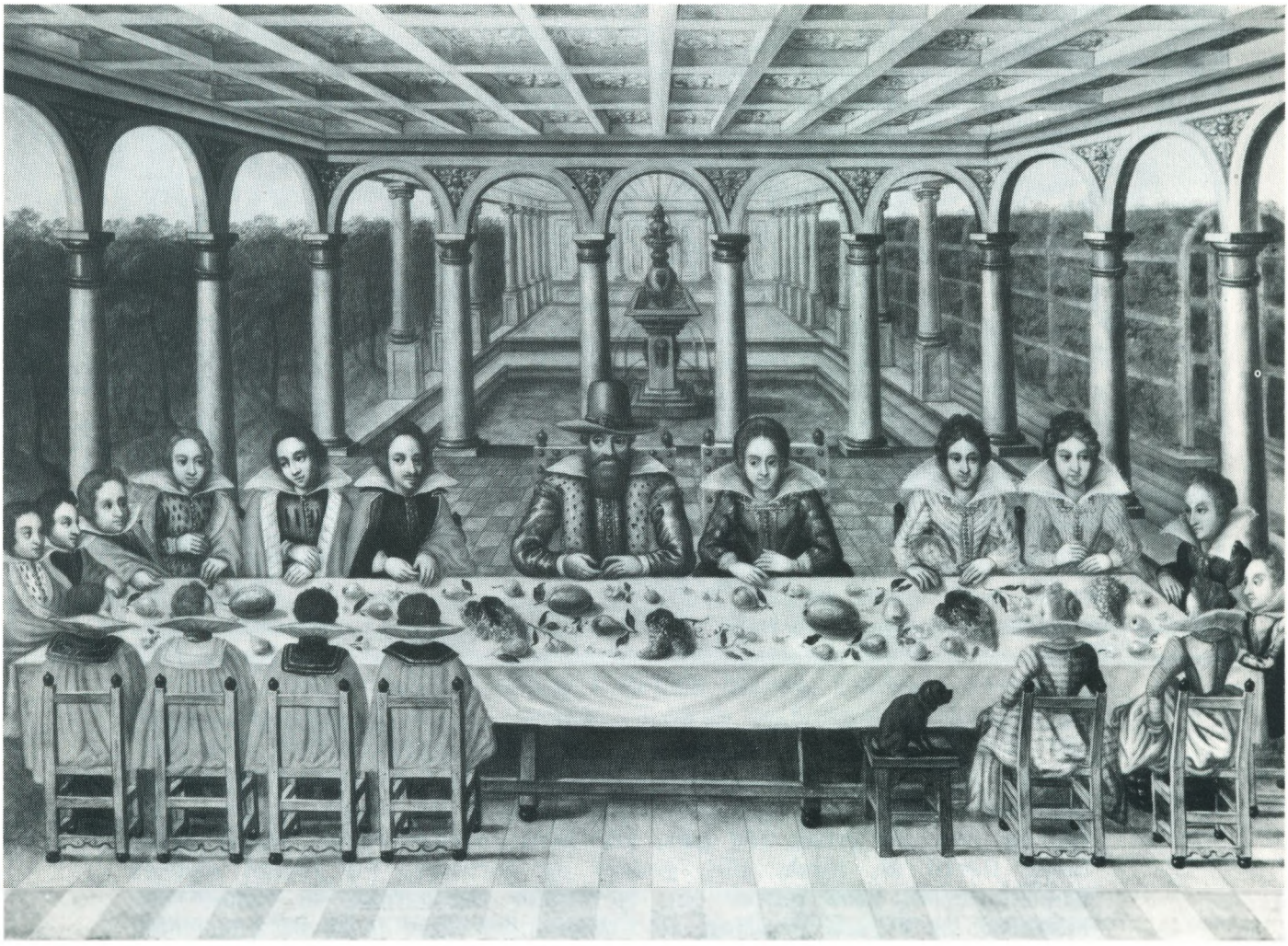

Jacob Ulfeldt og hans familie til bords i et lysthus sandsynligvis i haven til slottet Egeskov. Pigerne sidder for sig, drengene for sig. Af de 4 drenge med ryggen til er nr. 3 fra venstre Corfitz Ulfeldt. (Frederiksborgmuseet).

Fest på et adeligt slot. Tegneren har navngivet personerne nederst. (Danske Magazin, København 1884).
Fra en fortegnelse over mad/ og drikkevarer til et adeligt bryllup på 300 heste (man talte transportmidlerne) blev der brugt: 24 stude, 80 får og lam, 24 grise, 150 gæs, 200 høns foruden rådyr, harer, agerhøns. Dertil ål, torsk, sild, gedder og karusser. Til festen nævnes drikkevarerne: 3200 potter vin, 16 tønder Hamburgøl, 48 tønder Rostockerøl og 4 fade Pryssing, 12 tønder mjød samt dansk øl. (Eksempel fra Pol. Dk.-hist. bd. 7 .)

De krige, som Danmark var indblandet i, ødelagde mange adelsgodser totalt. Også Christoffer Lindenovs godser Lindersvold og Bækkeskov led meget under svenskekrigen 1657-60. Lindersvold blev således helt ombygget i 1671 som følge af ødelæggelserne på hovedgården.

CHRISTOFFER OG PENGENE

Under krigen 1657 - 60 opholdt Christoffer sig en overgang i København, mens byen blev belejret af svenskerne. Under deres storm på byen ledede han bl.a. forsvaret af Christianshavn. Mens han opholdt sig i hovedstaden, fik han påbud om at låne kongen en stor pengesum, der bl.a. skulle bruges til at indkøbe levnedsmidler til hoffet. Da krigen var slut i 1660, var Christoffer i stor gæld og havde svært ved - trods sine godser - at skaffe de nødvendige midler til at leve for.

Han skrev derfor til kongen og ansøgte om et årligt afdrag på det, han havde tilgode, og hans brev slutter med: ---"at jeg dog ej kan tro, at kongen for min lange og tro tjenestes skyld vil lade mig vorde aldeles ødelagt, og dette netop for min troskab og den af mig ydede forstrækning (lån) til staten."----

I april 1670 havde kongens rentemester gjort op, at kronen skyldte Christoffer Lindenov ca. 23.000 rigsdaler. Kongen kunne ikke betale hele denne sum i rede penge, så Lindenov blev betalt på den måde, at han i august 1671 fik kronens afgifter (kongetiender) fra nogle sogne og byer i Nordjylland: Gjerding i Hellum herred, Ellidshøj, Svenstrup, Nibe, Veggerby, Buderup, Søderup, Suldrup og Vokslev i Hornum herred m.fl. Egholms land under Vor Frue sogn, i Aalborg 2 gårde og i Sønderholm sogn og by 3 gårde.

Christoffer udvidede sine besiddelser i det nordjyske ved i 1673 at købe 1 gård og 1 gadehus i Sønderholm by af Hans Friis til Klausholm og to gårde i samme by af brødrene Hans og Christoffer Steensen.

Året efter skaffede han sig mere gods, idet han købte gårde og huse både i Kjær Herred og i Sundby sogn og by. De sidstnævnte besiddelser overtog han fra Frederik Thuresen, som under Københavns belejring var stadsøverste i byen.

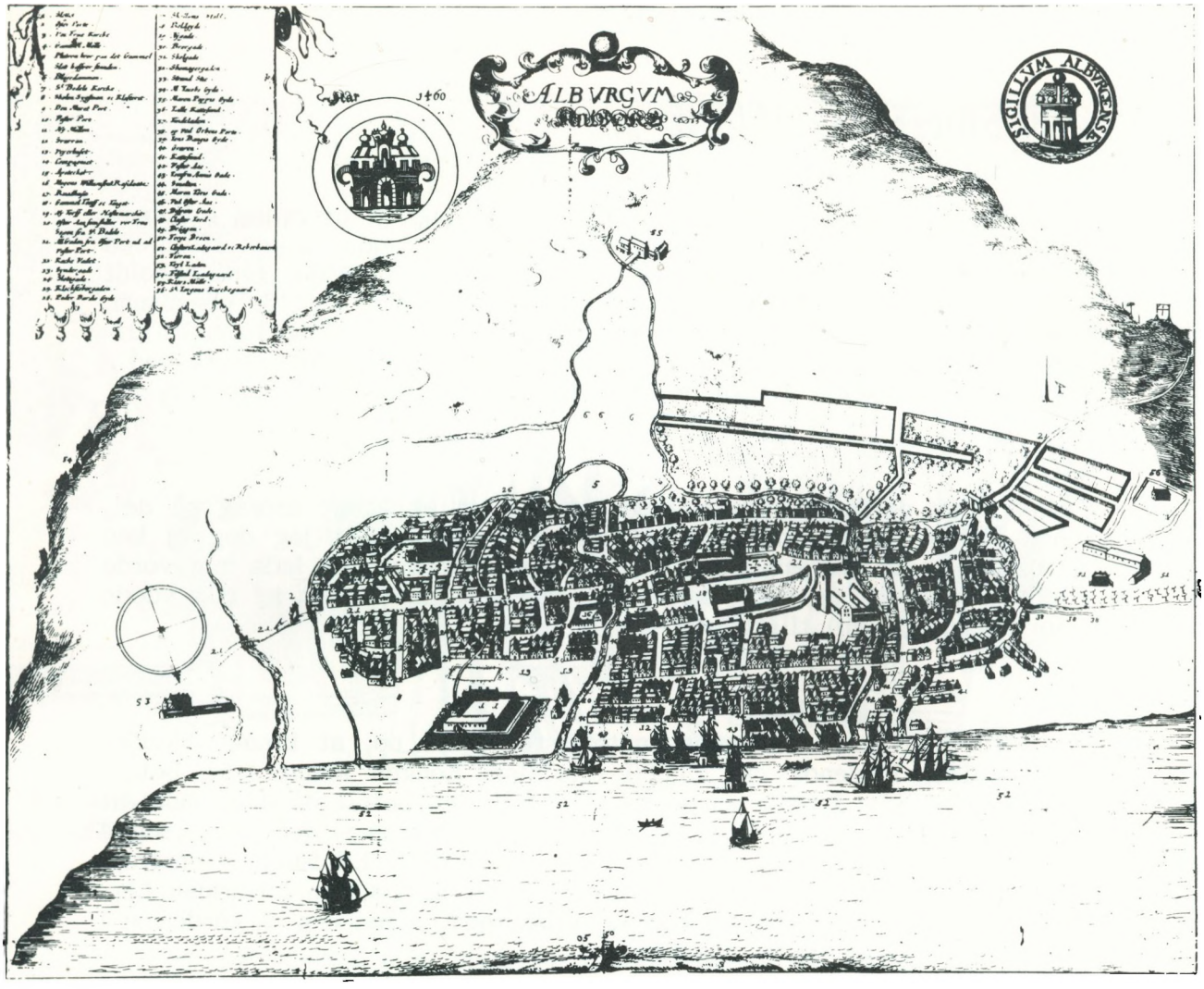

Aalborg 1677 (Resen)

CHRISTOFFER OG DEN NYE KONGE

Christoffer Lindenov fik sin udnævnelse til admiral af Christian IV og fortsatte i stillingen under sønnen Frederik III, der overtog tronen i 1648.

Frederik III 1648 - 1670. (Wolfgang Heimbach. Frederiksborgmuseet).

Den nye konge fik hurtigt et spændt forhold til den del af adelen, der samlede sig omkring det såkaldte "svigersønneparti". Dette bestod af de adelsmænd, der var blevet gift med Christian IVs døtre, som han havde fået i sit ægteskab med adelsdamen Kirsten Munk. Ægteskabet blev indgået i december 1615 og ophørte i 1630.

Kirsten Munk og 4 af hendes og Christian IV's 10 børn (fra venstre Valdemar Christian, Anne Katrine, Sofie Elisabeth og Leonora Christine (Frederiksborgmuseet).

Blandt svigersønnerne fandtes så mægtige og indflydelsesrige mænd som rigshofmesteren Corfitz Ulfeldt (gift med Leonora Christine).

Leonora Christine.

Corfitz Ulfeldt.

Også statsholderen i Norge, Hannibal Sehested, var gift med en datter af Christian IV (Christiane), ligesom Holsteneren Christian von Pentz (Sofie Elizabeth) og Hans Lindenov (Elizabeth Augusta) var blevet en del af kongens nærmeste familie. Vi skal senere møde Hans Lindenov igen. Både Ulfeldt, Sehested, Pentz og Lindenov blev medlemmer af rigsrådet. Svigersønnerne, deres koner og tilhængere havde taget stærkt afstand fra den måde, som Christian IV havde behandlet Kirsten Munk på. Kongen lod sig skille fra Kirsten, da han mente, at hun havde bedraget ham med en tysk adelsmand, som en overgang opholdt sig ved det danske hof. Kongen havde efter skilsmissen forbudt fru Kirstens døtre at besøge deres moder på Boller Slot ved Horsens, hvor fru Kirsten flere gange var sat i husarrest sidst i 1646.

Christian IV havde i sin håndfæstning lovet ikke uden videre at fængsle adelige, og derfor fik han straks Kirsten Munks døtre og deres mænd imod sig. Mange adelige sluttede sig til døtrenes og svigersønnernes parti, fordi de frygtede, at kongemagten skulle blive for stærk.

Da den nye konge Frederik III kom til, ønskede rigsrådet ikke at give ham lige så meget magt som faderen, og Frederik måtte derfor underskrive en hårdere håndfæstning.

Corfitz Ulfeldt var en af kongens stærkeste modstandere, og det gjaldt da for Frederik III om at få ham knækket. Det lykkedes; men det medførte til gengæld, at Ulfeldt kom til at skade Danmark, og han blev desuden årsag til, at hustruen Leonora Christine senere måtte tilbringe 22 år i fængsel.

Begyndelsen til enden for Corfitz Ulfeldt kom i juli 1650, hvor kongen og hans folk begyndte at undersøge Ulfeldts regnskaber. Især var man interesseret i rigshofmesterens forbindelse med de store købmænd, der leverede varer til staten. Man havde mistanke om, at Ulfeldt begunstigede visse leverandører, hvoraf nogle var uærlige.

Nogle af købmændene leverede varer til Holmen, og regnskaberne her viste sig da også at være i uorden, idet der manglede nogle penge. Holmens admiral Christoffer Lindenov har muligvis forsøgt at gøre kongen opmærksom på Ulfeldts misbrug af sit embede, men hvilken stilling Lindenov ellers tog til de manglende penge, ved vi ikke. Ulfeldt blev imidlertid anklaget for underslæb, men inden man kunne indlede en retssag imod ham, flygtede han og Leonora Christine til udlandet.

Ulfeldt gik senere i svensk tjeneste og hjalp dette land i krigen mod Danmark (1657 - 60). Han døde i Tyskland som landflygtig uden at turde vende hjem, hverken til Danmark eller Sverige.

Christoffer Lindenov blev ikke inddraget i Corfitz Ulfeldts uregelmæssigheder på Holmen. Han førte flådeafdelinger tre gange som admiral, nemlig da han i 1653 havde kommandoen over en eskadre i Øresund.

Anden gang var i 1656, hvor han ledsagede Frederik III til Norge. I august samme år førte han en eskadre til Danzig. En af hans skibskaptajner på togtet var den senere så kendte admiral Niels Juel.

Lindenov fik også på dette tidspunkt sæde i det nyoprettede admiralitetskollegium.

KONGELIG UNÅDE OG ENDNU EN SVENSKEKRIG

Men i 1657 ramte kongens unåde Christoffer Lindenov. Dette år forsøgte kongen at få rigsrådets samtykke til en krig mod Sverige.

Kongen ville skaffe Danmark de tabte landsdele tilbage (Skåne, Blekinge, Jæmtland). Han regnede med, at tidspunktet var velvalgt, idet Sverige var indviklet i krige i Polen og Nordtyskland. Men der var flere adelige og borgerlige som frarådede kongen at gå i krig. De mente, at det var alt for risikabelt for Danmark at kaste sig ud i et opgør med Sverige, der på det tidspunkt var en militær stormagt. Christoffer Lindenov var en af de adelige, der frarådede krigen, og dermed blev han uvenner med kongen.

Han blev forvist fra hoffet i 1657 og blev samtidig beskyldt for bedrageri. Han beskyldtes for ikke at have udbetalt lønninger til bådsmændene på Holmen, men selv at have beholdt pengene. Disse beskyldninger var muligvis blot et påskud til at fjerne ham fra sin post som Holmens admiral.

Han var dog ikke i unåde ret længe, og under svenskernes belejring af København fik han, som allerede nævnt, kommandoen over forsvaret af Christianshavn. Han fik også et nyt len, Nykøbing Falster, som han beholdt til 1661.

I januar 1659 overraskede de svenske tropper danskerne ved at gå over isen fra Jylland til øerne, og de kunne da samle kræfterne om at belejre København. Men efter den mislykkede storm på byen i februar måned søgte svenskekongen Karl X Gustav at erobre de danske småøer, som han endnu ikke havde i sin magt. Grunden var den, at øer som Falster, Langeland og Møn kunne sende levnedsmidler til det indesluttede København, hvilket svenskerne selvfølgelig ønskede at sætte en stopper for.

Under erobringen af Falster i april 1659 var Karl X selv til stede. Han har sandsynligvis overværet tilfangetagelsen af lensmanden Christoffer Lindenov. Christoffer forsøgte at komme bort fra øen i en båd, men måtte overgive sig. Hvornår han slap fri, ved vi ikke.

Derimod ved vi, at krigen sluttede langt bedre for Danmark, end vi havde turdet håbe på. Danmark undgik at afstå land, men vi fik dog ikke de tabte landsdele øst for Øresund tilbage. Samtidig var landet endnu engang blevet hærget af fremmede tropper.

Efter krigen helligede Christoffer Lindenov sig sine godser, og i 1672 solgte han Lindersvold, der da bestod af en hovedgård, 60 bøndergårde, 2 møller samt 24 huse. Salget skete til svigersønnen Axel Urne.

Christoffer Lindenov havde 3 børn, (Christian, Anne Elisabeth, og Karen) med sin kone - Dorthe Friis - som han giftede sig med i 1646. Efter at have solgt Lindersvold, flyttede han til Store Restrup, som han overtog o. år 1670 som eneejer.

Store Restrup

1314 ejedes gården af Niels Eriksen Gyldenstjerne. 1426 hedder ejeren Henrik Knudsen Gyldenstjerne. Efter Gabriel Gyldenstjernes død 1555 blev Restrup delt ud på flere forskellige ejere. Hannibal og Niels Gyldenstjerne ejede hver sin del omkring år 1600. Niels Gyldenstjernes del kom ved arvedeling og giftermål i hænderne på Godske Lindenov. Ved en ny arvedeling i 1630 tilfaldt Store Restrup Christoffer Lindenov, Niels Parsberg og Jørgen Marsvin. Omkring 1670 overtog Christoffer Lindenov hele godset. I 1685 solgte sønnen Christian gården til Hans Fr. Levetzau, hvis søn oprettede stamhuset Restrup. Gennem en række omskiftelser og adskillige salg blev Restrup udstykket i 1912, hvorefter bygningerne overgik til Store Restrup husmandsskole. I dag ejes bygningerne af Store Restrup højskole.

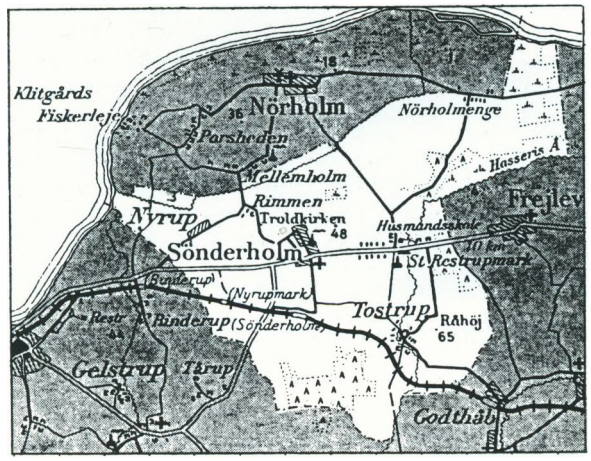

Selvom Christoffer Lindenovs søn Christian Lindenov solgte Store Restrup i 1685, beholdt slægten retten til Kirken i Sønderholm, og Christoffer Lindenov, sønnen Christian samt dennes datter og svigersøn er da også begravet her. Christoffers kone Dorthe Friis er derimod begravet i Sct. Nicolai kirke i København.

Sønderholm kirke.

Alteret i Sønderholm kirke. Til venstre døren til Lindenovernes kapel.

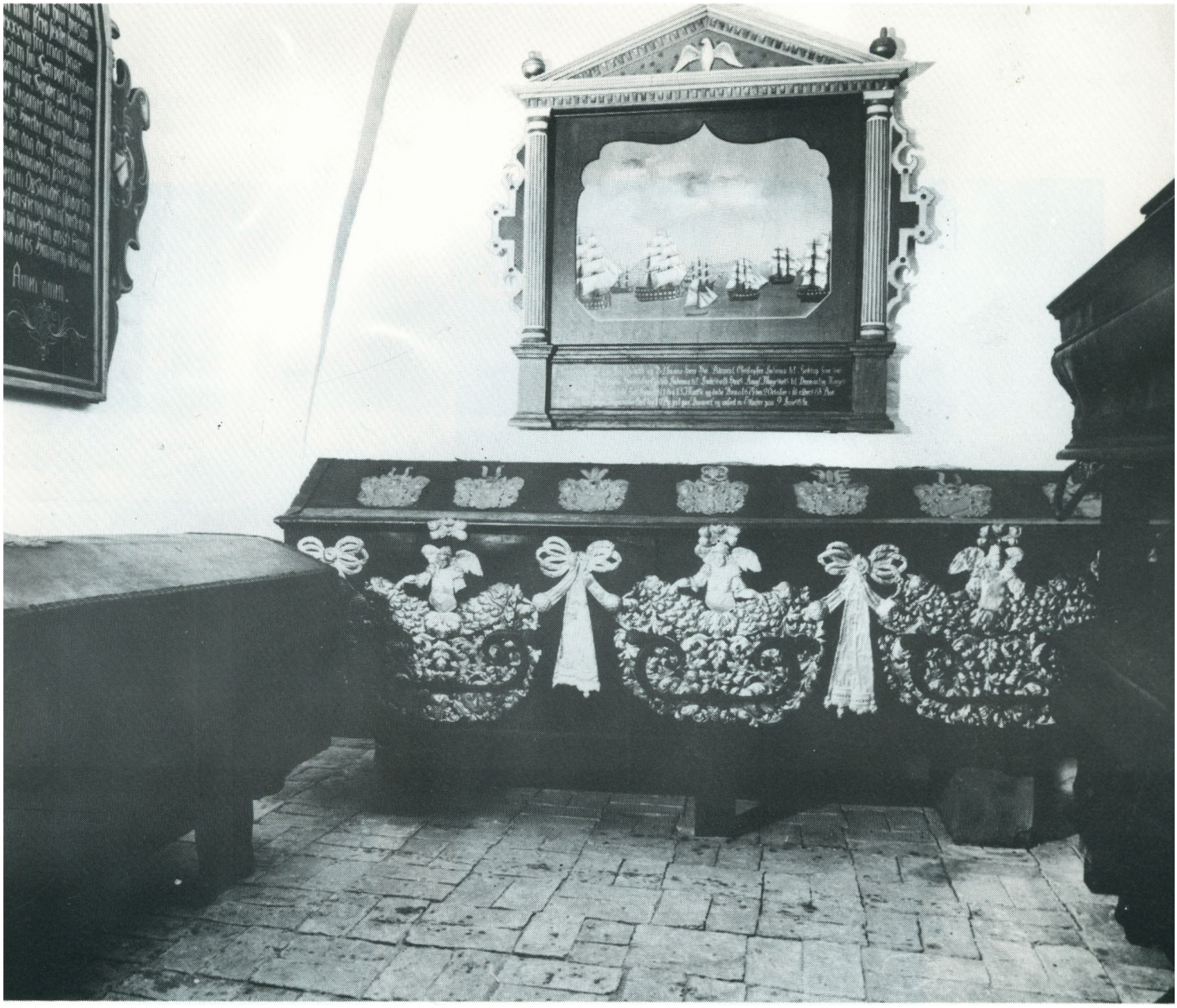

Lindenovernes kapel.

Kisterne er fra venstre Christians, Christoffers, Oluf Thotts (ø) og Anne Lindenovs.
Billedet på epitafiet (Mindetavlen) viser Christoffer Lindenovs eskadre ved Danzig. (skibene er malet op af en senere tid).

Teksten under billedet lyder:
"Her i dette Capal ligger den Højædle og Velbaarne Her Admiral Christopher Lindenow som var den Højædle og Velbaarne Herris Her Godske Lindenow til Lindersvold Hans Kongl. Majestæts til Danmark og Norges forige Admiral Hans Søn blef fød Anno 1611 den 13 Martsii og døde Anno 1679 den 2 October i sin Alders 68 Aar. Han deltog med Hæder i Krigen under Carl den 10s Angreb paa Danmark og anførte en Eskadre på 9 Linieskibe".

Christians søn, Godske Lindenov, der døde i Horsens 5. juni 1738 var slægtens sidste på mandssiden. (se stamtræet på s. 14)

HANS LINDENOV

Vi vender os nu til en anden gren af Lindenovslægten. En gren, der også har forbindelse både til Christian IV og Frederik III og til Aalborg.

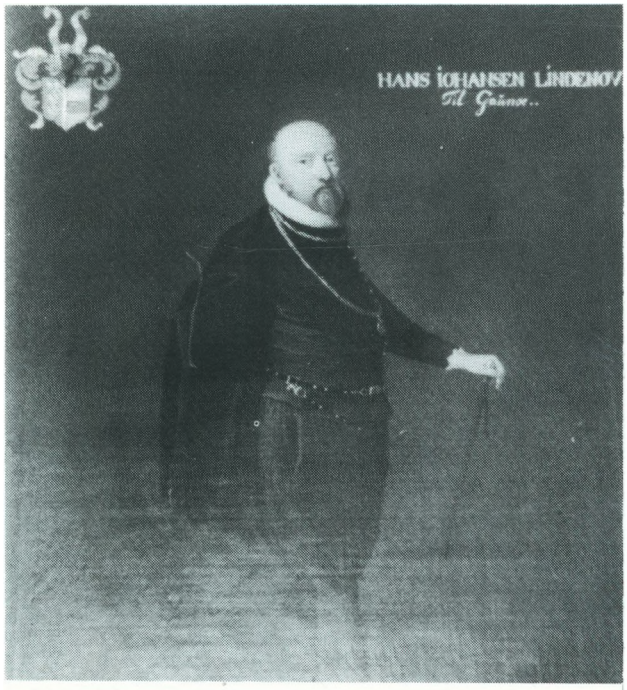

Hans Johansen Lindenov.

Hans Lindenov.

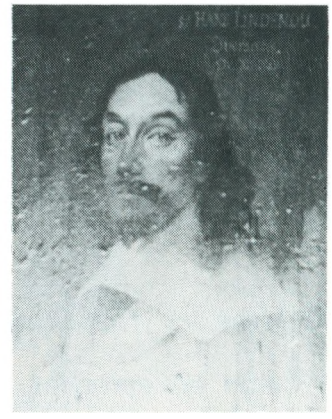

På Lindenov'ernes stamtræ (s. 14) ses, at Hans Johansen Lindenov den Rige til Gavnø og Iversnæs, i sit andet ægteskab bl.a. fik sønnen Hans Lindenov. Denne søn er allerede omtalt (s.52) som Christian IV's svigersøn og medlem af det danske rigsråd. Hans Lindenov ejede en række store gårde - Iversnæs, det nuværende Wedellsborg, Søndergårde og Tybrind, alle på Fyn.

Wedellsborg, VR foto.

Hans Lindenov tilhørte den mere velstillede del af adelen. Han er født den 15. marts 1616 på Gavnø slot ved Næstved.

Gavnø ved Næstved, VR foto

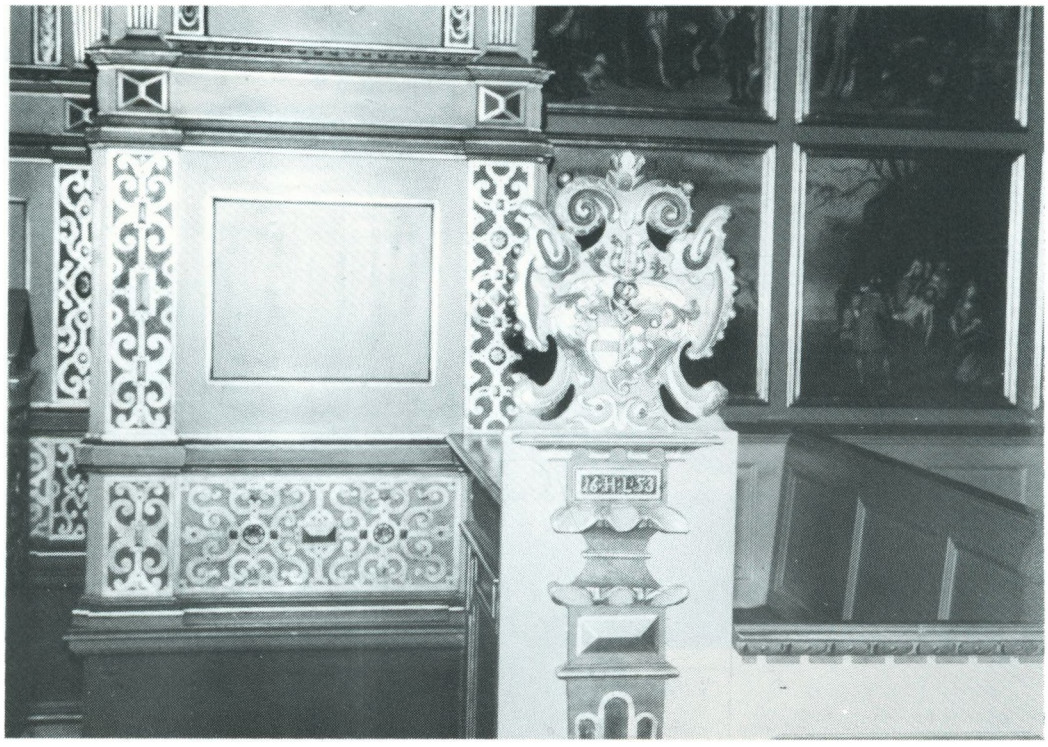

Kirkestol i Gavnø slotskirke. På stolen ses Lindenovernes slægtsvåben og Henrik Lindenovs initialer (Henrik og Hans Lindenov var brødre) VR foto.

Blandt hans 12 søskende er halvsøsteren Rigborg begravet i Budolfi kirke i Aalborg, mens broderen Henrik er begravet i Vor Frue kirke.

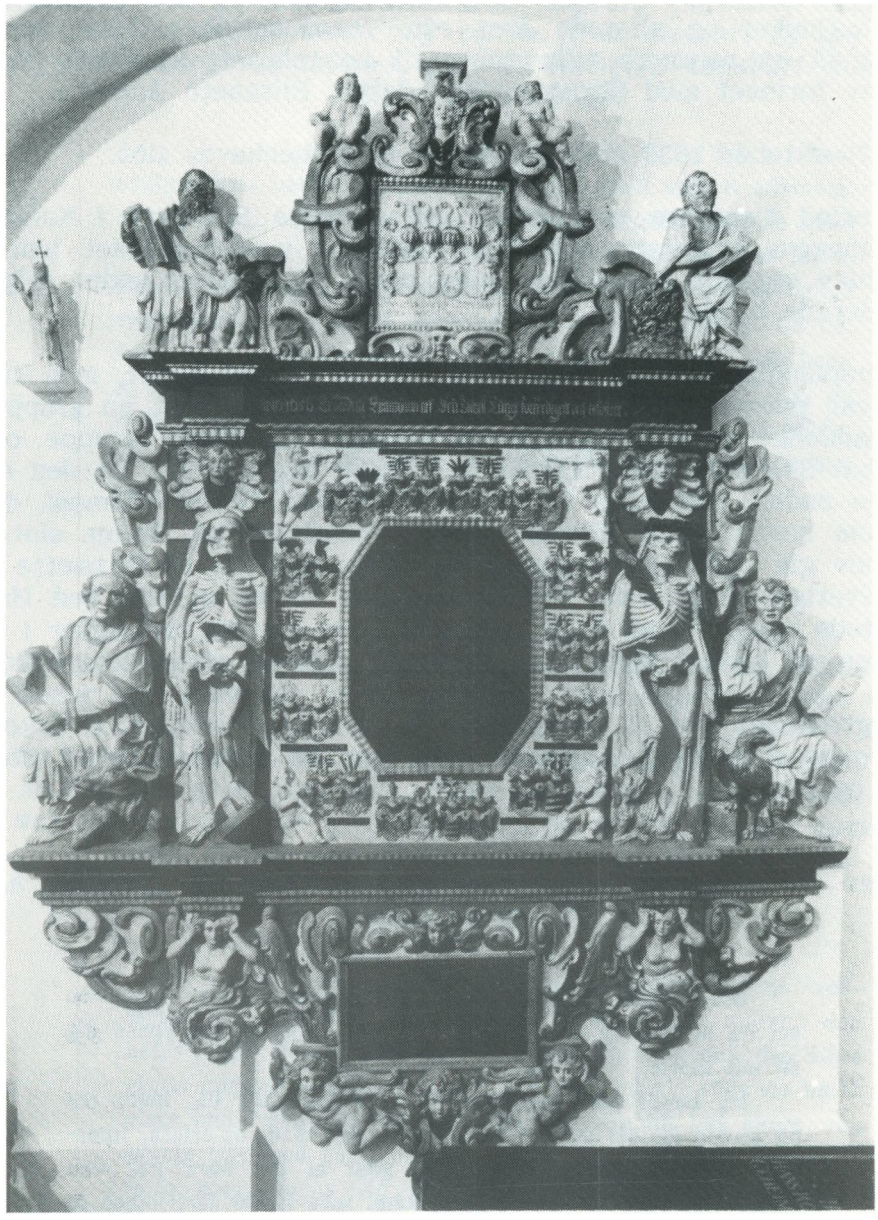

Henrik Lindenovs epitafium i Vor Frue Kirke, Aalborg.
(Viggo Kragmann Foto)

Hans arvede sammen med sine søskende bl.a. Gavnø og Hundslund kloster i Nordjylland. Hundslund er det nuværende Dronninglund.

Hans Lindenov fik den sædvanlige opdragelse og skolegang, og blev 1635 hofjunker og allerede året efter kammerjunker. Han skulle dog hurtigt få en nærmere tilknytning til kongehuset, idet han på denne tid blev forlovet med Christian IV's datter Elisabeth Augusta.

Den 27. oktober 1639 stod brylluppet på Københavns slot.

Han forlod tjenesten ved hoffet for at blive lensmand i Kalundborg. Som kongens svigersøn steg han hurtigt i graderne, idet han i maj 1640 blev optaget i rigsrådet, hvor nogle af kongens andre svigersønner allerede havde sæde.

"Svigersønnepartiet" var ikke Christian IV venlig stemt, men til gengæld var personerne i "partiet" indbyrdes uenige, idet en gruppe adelige samlede sig omkring Corfitz Ulfeldt, en anden gruppe omkring Hannibal Sehested. Hans Lindenov sluttede sig hverken til den ene eller den anden, men hans forhold til Christian IV fik et knæk, da kongen som nævnt satte Kirsten Munk i husarrest på Boller slot. Hans Lindenov gik også imod kongen, da denne ønskede at fortsætte krigen mod Sverige 1643 - 45. Derfor kan det undre, at han ved Hannibal Sehesteds hjælp fik en årlig sum penge fra statens indtægter i Norge. Grunden må sikkert være hans ægteskab med en af kongens døtre.

Om ægteskabet ved vi, at det ikke var særligt lykkeligt. Hverken hans kone eller svigermoder skånede ham, når de omtalte ham i breve til slægt og venner.

Et brev fra Elizabeth Augusta til søsteren Leonora Christine har følgende ordlyd:

> Gud bevare dig min hierte allerkiereste søster lenge oc vel fra alt wlycke baade til lyff oc siel, det vil ieg ynske dig aff mit hierte.
>
> ieg kunde icke gaa faarbi io at skriffue dig til, mens ieg nu kunde faa viß bud til kiøbenhaffn her med, oc erfare, huorledis eder samptligen lider. her gaar et dis være paa den gamle viß, være oc icke bædre, kand icke heller faa[r]bigaa io at maa lade dig vide et aff hans gode stycker, som hand i diße dage haffuer anrettet, huorledis hand haffuer sendt bud offuer at iyland oc ladt vaaris fru moder giffuet kald oc varsel faar den arffuepart, dio saa lenge haffuer talt om . hand lod mig saa sandt som gud leffuer icke vide it ord der aff eller end nu det foor mig haffuer nøff[n]t, mens fremmede i byen haffuer ladt mig et vide, det er sked nu faar 4 dage siden. hand bliffuer io lengere io gallere, det er icke papir nock i kallingborg hans bedrifftter at opskriffue. pesten regerer her meget i byen oc alle vegne paa lænet , mens ham vil voor herre intet skille os ved.

Elisabeth Augusta fortæller søsteren, at hendes mand Hans Lindenov har skrevet til svigermoderen Kirsten Munk for at få del i en arv. Hans Lindenov har ikke fortalt sin kone om dette, men hun har fået oplysningen fra fremmede. Elisabeth Augusta fortæller endvidere, at Hans Lindenov bliver værre og værre. Hun nævner, at der er pest i byen (Kalundborg) og i lenet, men at Vorherre åbenbart ikke vil lade Hans Lindenov dø!

det var ham
selffuer best bekient, huor offuer hand bleff som it affsindigt menniske, at ieg skulde kaste ham hans wlycke foor, oc hand vilde tage liffuet aff sig selff; bad ham det at giøre io før io bærdre, det haffde været at ynske foor 10 aar siden at haffue været sked, med mere som icke er vært at skriffue, tih det var meget grofft paa begge sider. to dage der efter laa hand til sengs oc sagde vist at haffue faat noget foor gifft i sig, da mente hand, ieg haffde kommet noget i ham, mens ieg sagde, hand var icke wmagen værd, der kom vel en, der fick penge foor at giore sig vmage med hannem.

Hans Lindenov har talt om at tage sit eget liv, og Elisabeth Augusta beder ham gøre det jo før jo bedre! Det ville hun ønske var sket for 10 år siden.
Da Hans Lindenov to dage efter samtalen ligger i sengen, mener han, at hun har givet ham gift. Elisabeth Augusta svarer ham, at det ikke var umagen værd at give ham gift, og at der sikkert kommer en eller anden, der vil få penge for at slå ham ihjel.

hierte søster, sig søster sophia, rigens hoffmester oc alle dine børn mange 100000 gode netter, den høieste gud bevare eder alle sammen oc vnde mig den store glæde engang endnu at see oc tale med eder. vilde vor herre giore min lycke saa god oc skille mig ved mit hus koors, ieg skulde tale med eder, det ieg skulde selge min kiol foor et at reise med, mens ieg bliffuer intet nogen tid saa lycksalig. nu, mand faar at foor ventte tiden, den allerhøieste gud vil ieg troligen til lyff oc siel haffue eder alle sammen befalet oc foor bliffuer

din tro søster til døden
Elisabetha Augusta.

aff kallingborg-slot
den 15 decembris
1655.

hierte søster, lad mig vide, huor dant det gaar med kongen aff suerrig, tih die siger her, at aviserne lyder icke ret, det er kun suenske aviser, det gaar intet saa til, mand faar at trod, naar mand ved icke bædre.

Hans Lindenov udtrykker til gengæld i et andet brev sin mening om ægtefællen:

Effersom i skreff mig till och begiertte, der maatte oprettes enn rettergang imellem os, saa haffuer ieg laadet eder see, at ieg derfor iche er bange, mens det er dett som ieg aff hiertett lenges effter, och uille ynske, dett maatte snartt stillis i Werch. J haffuer lenge noch himmelig sladdret om mig hoes eders Wenner, nu uill ieg haffue, i offentlig skaall sige dett, paa dett i och de med low och Rett kunde søge mig; for suaar skaall mig iche uere bange, mens i skaall see, at ieg skaall uere wforferdett at møde och suaare, och ieg skaall saa sant for Gud iche dølle io at sige alle de stycher, i haffuer giort imoed mig siden dett første wj kom sammen, saa tuieller ieg iche paa, at io ett huer ærligt menniske, som uill sige sandhed, skaall dømme, i haffuer handlett imoed mig, som ingen oprichtig koene bør at giørre imoed sinn mand; ieg skaall iche uere saadan enn Naar, som somme ere, at de for deris børns skylld iche uill beskemme deris koene, mens ieg skaall laade dett komme for enn dag, som i iche toncher, thi ieg er nu tillfredtz huordann det gaar till, alle ueed dog uell, det er eder i arten paa eders mødernt. at i iche skaall forligis uell med eders mand.

--------Du skrev til mig og krævede, at vor sag skulle for retten, og jeg har vist dig, at jeg ikke er bange for dette, men ser frem til, at det snart må ske. Du har længe hemmeligt sladret om mig hos dine venner. Jeg ønsker nu, at du står offentligt frem og siger, hvad du mener.

------- Du har handlet imod mig som en oprigtig kone ikke bør handle mod sin mand. Alle ved dog, at det er din "arv" fra din moder, der gør, at du ikke kan forliges med mig. -----

Eders bortreyse, i truer saa meget med, saa haffuer ieg alt for halffandet Aar sidenn faaenn Nys der aff, at i haffuer brugt eders sladder och sagt, i uille drage fraa mig, huilcket ieg lengis kund effter at see, och er rett sposk der offuer; ieg skaall forsickre eder, i skulle alldrig mere effter dend dag, saa lenge ieg leffuett, komme i mitt huus, och dett skulle uere mit och mine børns største gauffn; mit huuß skulle wist beedre bliffue forstoen, end i dett haffuer forestoet, i haffuer mere hafft lyst till gaallskab och skarnn end taaget uaare paa eders huus.

Nar i er ferdig at reyse, saa er det best, dend skelm føller eder, at naar eder om trøst er bange, hand daa kand trøste eder. Jeg maa bekiende, at ieg er bleffuen gifft i enn fandens moede.

------ Du har sagt, at du vil drage fra mig, hvilket jeg længes efter - ----- jeg skal forsikre dig, at du aldrig, så længe jeg lever, skal komme ind i mit hus -----
du har haft mere lyst til galskab og skarnstreger end at tage vare på dit hus.
------ jeg må bekende, at jeg er blevet gift på en fandens måde ---

Hans Lindenov må ihvertfald en overgang i sit liv have været velstående, idet han foruden de allerede nævnte godser, som han arvede, var lensmand først på Kalundborg slot, senere på Sct. Knuds kloster i Odense.

Men på trods af godsrigdom og len voksede hans gæld.

Hans Lindenov omtales af samtiden som en grovkornet, drikfældig og ikke særlig smidig person.

I 1659 opholdt han sig i København under den svenske belejring, og her døde han 43 år gammel.
Han efterlod sig kone og børnene Hans, Christian, Anne Cathrine, Kirsten Ellen og Sophia Amalia.

Hans kone fortsatte med at stifte gæld, og da hun døde i 1677 havde hun mistet alle de store gårde, som manden havde arvet. Datteren Anne Cathrine omtales af Leonora Christine i bogen "Mit Jammersminde". Anne Cathrine hentede Leonora i fængslet, da hun efter 22 års indespærring i Blåtårn blev sat på fri fod.

SOPHIA AMALIA LINDENOV

Hans Lindenovs datter Sophia Amalia blev født 1649 på Kalundborg slot.

Friherreinde Sophia Amalia Lindenov til Lindenborg.

Hun giftede sig i 1674 med adelsmanden Claus Daa til Daasborg, det nuværende Lindenborg.

Samme år flyttede parret ind på slottet.

Lindenborg

Næs, Næsholm, Daasborg nu Lindenborg. Sydfløj opført 1583.
(Foto, Viggo Pedersen)

I 1367 ejedes gården af Niels Kirt, hvis søn Jacob 1416 solgte Næsholm til Bispen i Viborg. 1534 blev gården afbrændt af Skipper Clement. Kronen ejede gården fra 1536 til 1561. Siden har den været i slægterne Vifferts, Rantzaus og Seefeldts eje. Efter Sophia Amalia Lindenov ejedes Lindenborg af Gyldenløve-Danneskjold-Samsøe indtil 1752 og Molkte indtil 1762, da grev H.C. Schimmelmann overtog slottet. Denne slægt ejer stadigvæk Lindenborg. (landbrug og skovbrug).

Claus Daa var ejer af flere hovedgårde foruden Daasborg nemlig Vedtoftegård og Krenkerup på Fyn.

Vi ved, at Sophie Amalie og Claus Daas ægteskab ikke var særligt godt. Hun beskyldes ligefrem for at have myrdet sin mand. Samtidig beskyldes Claus Daa på sin side for at have været meget streng imod Sophia Amalia, og have overladt hende meget til sig selv, mens han var bortrejst som officer i kongens tjeneste. (Skånske krig).

Rigtigt er det, at Claus Daa blev skudt i 1678, og efter rygterne gik det således for sig:

> Men i Slutningen af 1678 (den 8de Decbr.) havde de en Søndag begge været i Kirke i Blenstrup og tog efter Gudstjenesten ind hos Kapellanen, Hr. Jens, hvor de spiste til Middag. Om Aftenen, da de skulde hjem, blev Fruen upasselig og kom sig ikke før henimod Midnat. Da de nu drog afsted og vare komne til Rødeled ved Indkjørselen til Lindenborg Mark, hvor Vognen for Ledets Skyld maatte standse, holdt der en Person til Hest med en Karabin og tvende Pistoler. Strax faldt et Skud efter Klavs Daa, som sad paa aaben Vogn, hvorved Fruen udbrød: »Ak, mit Hjærte! Jeg er bange, at du fik Skade.« »Nej,« raabte Klavs Daa, i det han sprang ud af Vognen og vilde skjule sig, »den Gang ikke.« Dertil hørtes da Morderen at sige: »Fik du ikke, da skal du faa,« og med det samme faldt et andet Skud, som gav Klavs Daa Banesaar. Liget blev bragt til Gaarden, og strax sendte Fruen Bud efter Kapellanen, Hr. Jens, og hans Kone, som da indfandt sig. Kapellanens Kone var ganske utrøstelig, og da hun ikke kunde holde op at græde, skal Fruen have sagt til en lille Barnepige: »Ak, Barn! Hent os en Teglsten, at vi kan tørre Karens Øjne med.« Da mærkede Kapellanen vel, hvorledes det hang sammen, og tog strax bort med sin Kone

(Fra Kl. Gjerding: Hellum Herreds Beskrivelse)

Efter drabet på Claus Daa opstod der efterhånden flere rygter: At Sophia Amalia havde iscenesat mordet for at kunne sætte sig i besiddelse af Claus Daas formue og således leve, som hun havde lyst til uden at være bundet af ægteskab.

Hun fik også skyld for at have født flere børn, som Claus Daa ikke var far til. Børnene, fortæller rygterne, blev enten myrdede eller sat i pleje i slottets omegn. I det hele taget skulle Sophia Amalia have ført et temmelig udsvævende liv.

Et er rygterne, et andet de muligheder, vi i dag har for at komme tættere på det, der dengang skete omkring Lindenborg.

Flere af de kvinder, som i tidens løb har ejet store godser, er blevet udstyret med et dårligt eftermæle. Rygterne om sådanne kvinders hårdhed, grusomhed og dristighed, kan være helt eller delvis sande, men kan også dække over samtidens misundelse, frygt, eller respekt.

Det ser ud til, at Claus Daa ikke har været så velhavende, som hans store godser tyder på. Da Claus Daa overtog Næs (Daasborg, Lindenborg) i 1672 var meget jord og bøndergods solgt fra. Claus Daa ønskede at samle hele godset igen, og han har da opkøbt en del af den jord, der var solgt fra. Pengene har han sandsynligvis skaffet ved lån, hvilket har givet ham en mængde kreditorer, som han har haft svært

ved at betale. Noget tyder på, at en af hans kreditorer var hans egen søster Christence, som bl.a. lånte Claus Daa penge, så han kunne overtage Næs.

Claus havde lige efter overtagelsen (17. sept. 1673) fået den enevældige konge Christian V's tilladelse til at forandre gårdens navn til Daasborg. (Christian V 1670-1699).

Søsteren Christence boede på Daasborg i hvert fald i 1678, da Claus blev myrdet. Det ser ud til, at Christence og Sophia Amalia er blevet uvenner, idet søsteren mente, at Claus skyldte hende flere penge.

Sophia Amalia stævnede til gengæld Christence for Daasborg Birketing. Sagen drejede sig om penge, som Sophia Amalia mente hun havde krav på. Det ser dog ikke ud til, at Birketinget har dømt i sagen.

Ved Daasborg Birketing forstås følgende: ejeren af Daasborg gods havde ret til at udnævne en dommer, som kunne dømme i sager, der vedrørte godsets fæstebønder. Dommeren kunne også tage sig af sager, der vedrørte det samlede gods.

Nogle rygter mener i øvrigt, at Claus Daas morder havde forbindelse til Christence og ikke til Sophia Amalia, og at mordet skyldtes de penge, som Claus ikke ville betale søsteren.

Under alle omstændigheder var Claus Daa i økonomiske vanskeligheder ved sin død. Dette fremgår også af, at Christian V den 29. maj 1680 bevilger Sophia Amalia frihed for at betale sin mands udenlandske og indenlandske kreditorer i fire år, for at hun så bedre kunne få bragt orden i sine pengesager. Hun skulle dog love, at hun, efter de fire år var gået, ville begynde tilbagebetalingen.

Vi ved, at Sophia Amalia i 1679 solgte de andre godser, som Claus Daa var i besiddelse af. Det har sikkert hjulpet med til at klare hendes dårlige økonomiske situation, men også gjort det lettere at skaffe kapital til at forøge Daasborgs jordtilligende.

Ved mandens død stod Sophia Amalia således med en vis gæld, så spørgsmålet er, om hun af økonomiske grunde kan have ønsket Claus myrdet.

En gruppe af adelsmænd og embedsmænd foretog en undersøgelse af mordet. Blandt adelsmændene var Claus Daas fætter. Det kom dog ikke til en retsag, og der blev således ikke offentligt udpeget en morder.

Med hensyn til rygterne om hendes mange fødsler har vi i dag mulighed for at se, hvad kirkebøgerne fra dengang fortæller.

I Blenstrup sogns kirkebog står der:

1677	*5.dec.*	*"Inddøbte (kapellanen) Hr. Jens Fruens Drengebarn på Dahesborg og blev kaldet Hans Lindenov Daa." (Ordet Drengebarn er understreget og der er tilføjet ordet søn).*
1678	*4.sept.*	*Hr. Jens begravede "det Wbekiente spe barn, som bleff sent til Horsens og der døde".*
1679	*15.jan.*	*Hr. Jens begravede velb(yrdige) Claus Dahe til Dasborg.*
1679		*"Onsdagen den 26de Marts begrov Hr. Jens velb. (yrdige) Hans Lindenov Dahe".*

Efter kirkebogen har Sophia Amalia åbenbart født en søn, som må være blevet anerkendt som "ægte" arving, hvilket hans navn Hans Lindenov Daa tyder på.

Hr. Jens har derimod ikke givet yderligere oplysninger om det ubekendte spædbarn. Vi ved ikke om barnet overhovedet havde nogen forbindelse til Sophia Amalie. Derimod er det sikkert, at Claus Daa begraves samme år som den 1 1/2 gamle søn Hans Lindenov Daa. Kun rygterne angiver flere fødsler for Sophia Amalia både før og efter Claus' død.

Ovenfor er der nævnt nogle ting, som kan rokke lidt ved den ondskab og grusomhed, som Sophia Amalia er blevet udstyret med af samtid og eftertid. En ondskab, der endog har medført, at hun er "dømt" til at gå igen som spøgelse på Lindenborg. Et enkelt rygte oplyser dog, at hun på dødslejet skulle have tilstået, at hun stod bag mordet på Claus.

I "Lindenovernes kriminal-gyser" er hun således en af de mistænkte, men hendes sag kan af gode grunde aldrig prøves i en retssal.

FRIHERRESKABET LINDENBORG

I 1681 fik Sophie Amalie lov til at lave Daasborg om til et friherreskab under navnet Lindenborg. Godset omfattede da 360 tønder land dyrket areal.

Hun fik tilladelsen fra kong Christian V på betingelse af, at hun ikke indgik et nyt ægteskab, men indsatte Christian V's søn Christian Gyldenløve som sin arving til godset.

Oprettelsesbrevet lyder sådan:

Vi Kr. V o. s. v. gjøre alle vitterligt, at saasom vi os elskelige velb. Friherreinde Sophia Amalia Lindenou til Daasborg udi Friherrestanden allernaadigst ophøjet have, saa have vi til ydermere Naades Tegn imod bemeldte Friherreinde Sophia Amalia Lindenou allernaadigst for godt eragtet hendes Hovedgaard Daasborg med dens underliggende Gods udi vort Land Nørrejylland til et Friherskab at erigere og ophøje, saa vi og den for os og vore kgl. Arve-Sukcessorer udi Regeringen ligemed bemeldte Daasborg med al des underliggende Bondergods til et frit Herskab under det Navn Lindenborg, som det herefter have og beholde skal, oprette og ophøje med al des Tilbehør og hvad nu dertil ligger med Rette efter den af hende selv underskrevne og paa vores Rentekammer overleverede Jordebogs udførlige Formelding, saa at berørte Friherskab Lindenborg herefter skal nyde og have alle de Friheder, Herligheder og Benaadninger, som noget Friherskab efter de Friherrerne forundte Privilegier med benaadet er eller i Fremtiden med benaades kunde, og belone vi derfor nu for os og vore kgl. Arve-Sukcessorer udi Regeringen forbemeldte Friherreinde Sophia Amalia Lindenou udi hendes Livstid, og, eftersom hun til Sinds er sig ej videre udi Ægteskab at begive, da efter hendes dødelige Afgang os elskl. Christian Gyldenløve, Greve til Samsø o. s. v., og hans ægte Livsarvinger og Descendenter af Mand- og Kvindekjøn med forberørte Friherskab Lindenborg, samt alle de udi forskrevne af merbemeldte Friherreinde Sophia Amalia Lindenou underskrevne og overleverede Jordebog specificerede Gaarde og underliggende Gods med dertil hørende Friheder og Herligheder, saasom med et ret Friherskabs Len arvelig paa Mands- og Kvindelinie, saaledes at foranførte

Friherskab Lindenborg med dets underliggende Gods eller hvis af bemeldte Friherreinde Sophia Amalia Lindenow eller og af benævnte Christian Gyldenløve og hans ægte Livsarvinger og Descendenter herefter der underlagt vorde kan, ingenlunde maa pantsættes, sælges, afhændes eller deles, men uskift og udelt forblive, og os og vore kgl. Arve-Successorer udi Regeringen ikke før kunde hjemfalde, før end merbemeldte Friherreinde Sophia Amalia Lindenow og siden fornævnte Christian Gyldenløve og hans ægte Livsarvinger og Descendenter uddøde ere, og de imidlertid ovenbemeldte Friherskab Lindenborg uryggelig og ubehindret fra Arving til Arving fra ældste til ældste, først paa mandlig og siden paa kvindelig Linie, nyde og beholde med alle de Friheder, Herligheder og Benaadninger, som andre Friherskaber nu nyde og have eller herefter nyde og bekomme kunde, foruden nogen sær Konfirmation af os eller vore kgl. Arve-Successorer udi Regeringen derpaa at søge, enten Lensherre eller Lensmand forandres, uden alene-ste, at hver Gang slig Forandring indfalder, da en god Ridehest i vores Stald til en Kjendelse af Friherskabet gives skal, og saasom ovenbemeldte Friherreinde Sophia Amalia Lindenow efter de Friherrerne allernaadigst givne Privilegier iblandt andet nyder fri Birk ved hendes Friherskab Lindenborg, saa have vi derhos allernaadigst bevilget og forordnet, at alle de Bønder og Tjenere, som udi dets Distrikt, nemlig udi Blen-strup, Gjerding, Brøndum og Gunderup Sogne ere beliggende, ihvem de og tilhøre, skulle være tilforpligtede til samme Friherskab Lindenborgs Birketing herefter at svare og det for deres rette Værneting at holde; vi ville og derhos af vor kgl. Gunst og Naade ydermere have bevilget, at omendskjønt forn. Friherreinde Sophia Amalia Lindenow ikke tilfulde har den halve Del af decimantibus i Gunderup og Nøvling Sogne, efter forskrevne Privilegiers Indhold, saa maa hun og hendes Efterkommere Friherrer til forberørte Friherskab Lindenborg dog jus patronatus til benævnte Gunderup og Nøvling Kirker ubehindret nyde og beholde, saavelsom og til Brøndums Annexer Siem og Torup, dog at Superintendenten over Viborg Stift, som nu er eller herefter kommendes vorder, selv Gunderup og Nøvling Menigheder med en dygtig Kapellan forsyner og Ind-komster af bemeldte Kald ubehindret nyder efter vores hannem allernaadigst givne Brevs videre Formelding, datum d. 22de Juli udi næst forløbne Aar 1680. Dersom og benævnte Chr. Gyldenløve ved Døden afgaar uden nogen ægte Livsarving sig at efterlade, da skal den ældste af hans Brødre, saa længe nogen paa Sværdsiden tilovers er, og siden den ældste af hans Søstre, om ingen Brødre, som før er meldt, tilovers var, be-meldte Friherskab med samme Friheder, som her oven findes indført, fuldkommen for sig og sine ægte Livsarvinger og Descendenter af Mand- og Kvindekjøn nyde og beholde, for-bydende alle og enhver herimod, som forskrevet staar, at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Kjøbenhavn den 31te Januar Aar efter Kristi Fødsel 1681, vores Regerings ellevte.

(Efter Kl. Gjerding: Hellum Herreds Beskrivelse).

Efter at have omskabt godset til et friherreskab blev Sophia Amalia friherreinde, som hun så kaldtes for eftertiden.

Friherreinden fik efterhånden sit gods samlet omkring Lindenborg og hendes forsøg på at udvide sine besiddelser i området stødte ikke på modstand fra kongens side. Tværtimod modtog hun den 26. februar 1684 et gavebrev fra Christian V med retten til kirkerne i Nørretranders og Søndertranders sogne og til at modtage kirkernes tiende i de to sogne. Allerede året før havde hun modtaget skøde på kirkerne i Nr. Kongerslev, Sdr. Kongerslev, Nibe, Vokslev, Ellidshøj og Svenstrup.

På Lindenborg findes et eksemplar af friherreindens jordebog d.v.s. en fortegnelse over godset og dets udstrækning.

I bogen findes også Sophia Amalias underskrift. B'et i slutningen af navnet må nok tydes som et "baronesse".

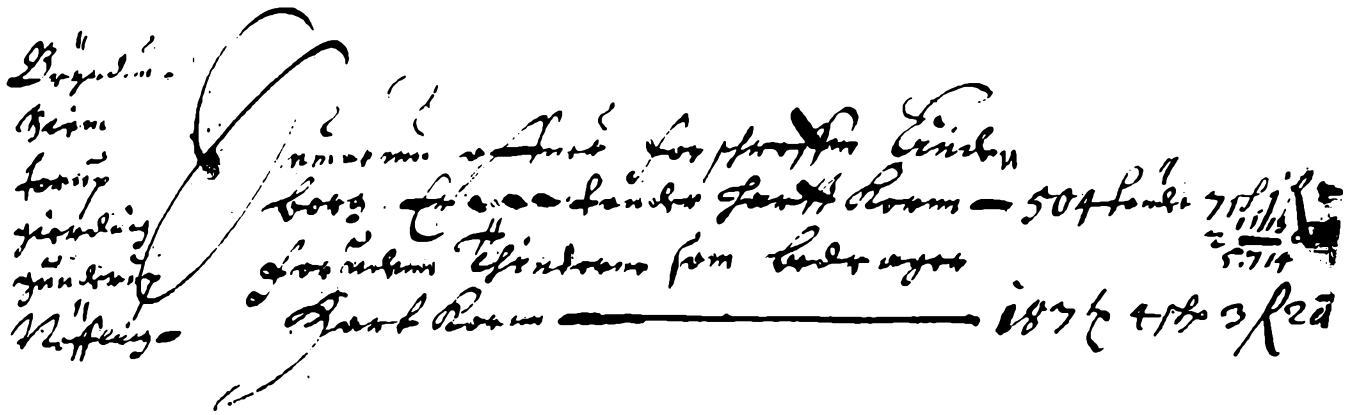

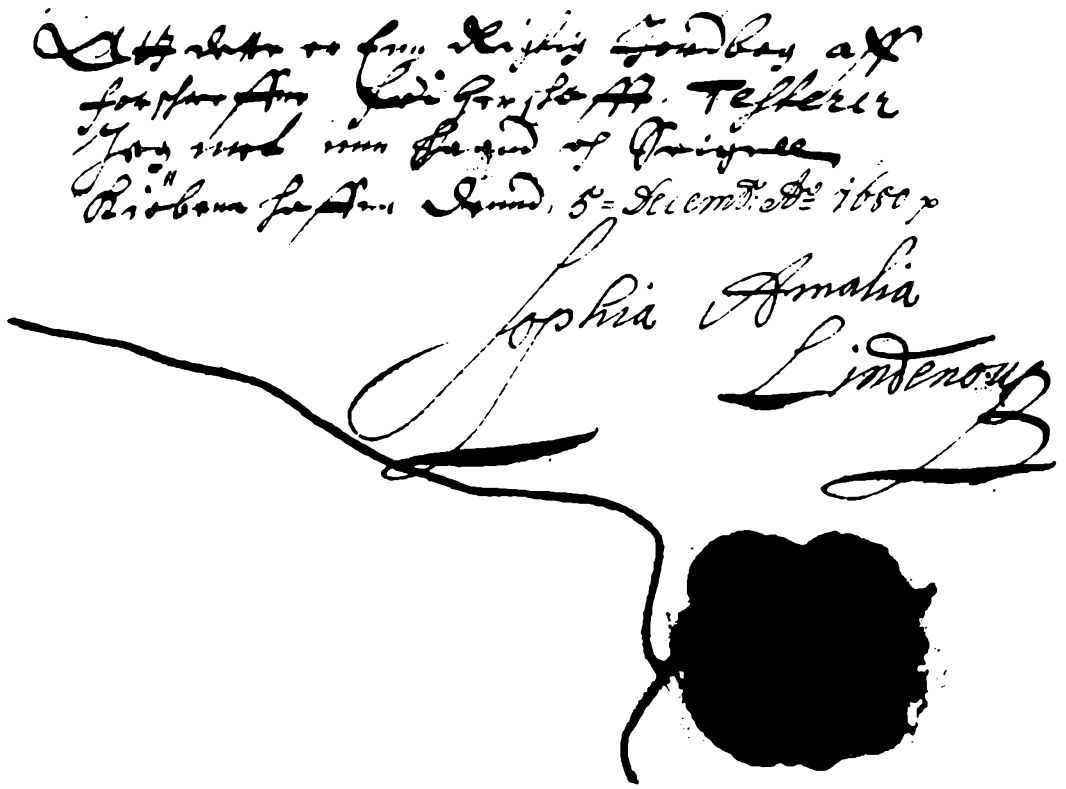

Torsdag den 9. juni 1681 indkaldte hun alle beboerne i Blenstrup, Gerding, Brøndum, Siem, Torup, Gunderup og Nøvling sogne til et møde ved kirkegården i Blenstrup. Mødet var det første Birketing, som nu skulle holdes fremover hver torsdag ved kirkegården, om sommeren kl. 8.00 - om vinteren kl. 10.00.

På det første møde skulle de tilstedeværende bl.a. lytte til oplæsningen af en oversigt over de rettigheder, som friherreinden havde i området.

I oprettelsesbrevet har kongen nævnt alle de områder, som Sofia Amalia måtte lægge under Lindenborg birk, men brevet nævner intet om, at Siem, Torup og Nøvling sogne også skulle høre til Lindenborg Birketing. Friherreinden har således uden videre lagt disse 3 områder ind under sit birk.

I 1684 bortforpagtede Sophia Amalia Lindenborg Ladegård til forpagter Laurits Kjærulf i 3 år. Hvert år den 12. marts skulle han betale friherreinden 900 rigsdaler samt yde hende forskellige tjenester f.eks. levere hø, rugsæd samt græsning til køer og får.

Hvis Sophia Amalia derefter fandt tiden for lang på Lindenborg gods kunne hun tage ind til Aalborg, hvor hun havde en lejlighed i den såkaldte Svalegård på Nytorv.

Svalegården er senere revet ned og flyttet til den gamle by i Århus, og i dag ligger sparekassen Nordjyllands bygning på stedet.

Svalegården ca. 1865

Østerågade set fra nord. Svalegården er erstattet med Sparekassens bygning, der stod færdig i 1874.

Svalegården blev rammen om Sophia Amalias Lindenovs død. Hertil blev hun bragt efter at være blevet syg på Lindenborg.

I Siem sogns kirkebog har præsten Hr. Bertel Andersen Skytte skrevet:

1688 *Festo Visit (2. juli) "betjente jeg Friherreinden på Lindenborg"*
"Visam agonizare" (der synes at ligge i dødskamp).

I Brøndum sogns kirkebog har Hr. Bertel skrevet:

1688 *"Den 28. juli er af en stærk vattersot (vand i kroppen) og hidsig Feber udi Aalborg hensovet vor fromme, gunstige Patroninde (beskytter) Sophia Amalia Lindenou, Friherreinde til Lindenborg, hensat i Blenstrup Begravelse den 11 te Septbr af Superintendenten."*
Hr. Bertel har tilføjet: cujus exeqviæ eo honestatæ"
d.v.s. "derved hædredes hendes ligfærd"

Men i Blenstrup kirkebog har Hr. Jens Mørch skrevet:

1688 *"Den 4. augusti døde Friherreinde Sophia Amalia Lindenou i Aalborg, og hendes lig blev ført hid til Blenstrup kirke og indsat i begravelsen som jeg kastede muld på den 11. september i hendes alders 39 aar."*

Kirkebøgerne er enige om, at Sophia Amalia blev begravet den 11. september 1688 i Blenstrup, men de er til gengæld ikke enige om datoen for hendes død. Forskellen kan skyldes en fejlskrivning eller en huskefejl.
Af den gren af Lindenovslægten, som Sophia Amalia tilhørte, overlevede en søster Friherreinden.

Blenstrup Kirke.

AFSLUTNING

Men på Lindenborg rykkede en ny slægt ind, en slægt med direkte forbindelse til den enevældige konge.

Den anden gren af slægten, som vi har beskæftiget os med, førte navnet Lindenov helt op til år 1738. Dette år døde Christoffer Lindenovs sønnesøn Godske Lindenov, som den sidste mand af slægten, der også fik tilnavnet "de sagtmodige Lindenov'er".

Ligesom sine standsfæller stod Lindenoverne overfor nye tider - ligesom standsfællerne havde Lindenoverne oplevet Christian IV's tid, hvor kongen endnu blev valgt og underskrev en håndfæstning; en tid, hvor adelen endnu kunne stille krav til den nye konge. - Men tiderne ændrede sig, og adelens magt svækkedes. Under svenskekrigene steg utilfredsheden med adelens indsats især hos borgerne, og det blev da også denne stand, som kongen støttede sig til, da enevælden indførtes i 1660.

Under enevælden styrkedes borgernes magt, mens adelen mere og mere deltes i en ny og en gammel adel: den nye kunne takke den enevældige konge for sin udnævnelse, og den del blev mest brugt som embedsmænd - den gamle del trak sig tilbage til godserne - nogle slægter uddøde, men blandt resten foretrak en del efterhånden også at tjene den enevældige konge.

Bøndernes forhold ændredes kun lidt og med hensyn til deres indflydelse havde det lange udsigter. Bondens forhold blev der først rigtigt gjort noget ved hundrede år senere i 1788.

Denne bog indledtes med en undren over et vejskilt.
Dets mystiske navn bragte os vidt omkring i Danmark og udlandet. Samtidig medførte det en undersøgelse af en slægt, dens forhold til Christian IV og hans efterkommere samt at vi, efter at have været langt omkring, vendte tilbage til vort udgangspunkt - området omkring Aalborg - Nørresundby.

Materialet til nærværende bog stammer fra:

Kl. Gjerding: Bidrag til Hellum Herreds beskrivelse og historie.
Aktstykker til oplysning om Grønlands besejling 1521-1607. Danske Magazin.
Prospekter af danske herregårde, Richardt og Becker.
Karakteristik af nogle kvinder og mænd, hørende til svigersønnernes kreds. Danske samlinger.
Fra Himmerland og Kjær Herred, XIX.
Christian den Fjerde og hans mænd på Bremerholm. H.D. Lind.
Fra Henrik Bielke til Iver Huitfeldt, Olav Bergesen.
Nyere rejser til Grønland; C.Pingel, Grønlands Historiske Mindesmærker III.
St. Restrup; Th. Poulsen.
Dansk adelsårbog 1902.
Dansk Biografisk leksikon.
Grønlands historie I, Finn Gad.
Danske slotte og herregårde.
Aktstykker og oplysninger til rigsrådets og stændermødernes historie i Christians den Fjerdes tid. Kr. Erslev.
Trap Danmark, Aalborg amt.
Trap Danmark, Præstø amt.
J.A. Fredericia: Adelsvældens sidste dage.
C.F. Bricka og S.M. Gjellerup: den danske adel i det 16. og 17. århundrede. I-II.
Leonora Christine: Mit Jammersminde.
Albert Fabritius: Danmarks riges adel.
Kr. Erslev: Danmarks len og lensmænd.
Jørgen H. Barfoed: Niels Juel.
Marinehistorisk tidsskrift XI, H.H. Wesche.
Kancelliets brevbøger 1640-1650.
H.D. Lind: Underslæb på Bremerholm under Corfitz Ulfeldts finansstyrelse. Historisk tidsskrift VI r.5.
Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg. Godsarkiv Lindenborg.
Politikens Danmarkshistorie. bd. 6 og 7.
Palle Lauring: Christian den Fjerdes riger og lande.
H.G. Garde: Den dansk-norske sømagts historie 1535-1700.
Georg Nørregård: Nykøbing på Falster gennem tiderne.

Der er benyttet billeder og kort med tilladelse fra:

Lokalhistorisk arkiv, Aalborg.
Nationalmuseets arkiv.
Nationalhistorisk Museum på Frederiksborg.
Gavnø slot. (Hans Johansen Lindenov, Hans Lindenov)
Lindenborg slot. (Jordebog)
Politikens forlag (kort). (s. 35, s. 41)
Rosenborg slot.
Kunstmuseet, København.
Gyldendals forlag.
Store Restrup højskole.

Bagsiden: Skøde udstedt af Sophia Amalia Lindenov.

№ 7.

En Half Rixdaler.

Jeg Sophia Amalia Lindenov, skjødesinde til Skjørstab Lindenberg.

Vitterlig (og kjendt for alle) Vitterlig giør, at jeg rettes Haand Kongl. Majsts. allernaadigst Gifvet Skiøde, (og dertil Kraftig indfølt for mig, mine Arfvinger (og rettes Kommende paa Sønder (og Nørhanders Kiøbstæder i Aalborg Stift Aarhus, Kallundborg og Sielland, saa selv mig (og kjendt Lovlig Skiøde (og Tillatelse for mig (og mine Arfvinger (og rettes Kommende til Skjørstabs Lindenberg, Salig Johan Søen til Hiltrup Gaard (og Haand Arfvinger, at ingrafvede Stæd udi Nørhanders Kiøbstæd Skarstien, da nidt imellem Kjøbmand (og Skarstiets Grundvold Gaarde i Aalborg (og Byen, som Salig Johan Søen maae have Lidet maar Lade opbygge, (og giøre for sig (og deres Arfvinger Huus (og Stæder ingrafvede af, mine Mure (og Kommende Skadelig at maae Lade giøre igiennem Kjøbmand af ingrafvede til Kjøbmand Gaarden, saa vidt som Huset eller Stæd Grundvold falder, Lovlig Salig Ingrafvede Johan Søen (og Haand Arfvinger, (at Kjøbmand Lovlig Tiid (og ikke af mig eller mine Arfvinger eller rettes i nogen Tilfælde Kommen at forhindres, Tvet (og ikke Tillade nogen Tiid udi Kjøbmand ingrafvede at vedligeholde, imellem Salig Johan Søen eller Haand Arfvinger selve Kiælder, rettes Salig Johan Søen Haand mig, for sig (og sine Arfvinger, eller for i alle maader Kommendig til Kjøbmand Kommende, uhindret Passere Contenteret (og betalt, saa Haand (og Haand Arfvinger under Kjøbmand ingrafvede Stæd Kjøbmand for indførende, Tilladt (og af mig afhendt (og Solgt af mig, mine Arfvinger (og rettes Kommende til evindelig (og stadig Tiid i alle maader, for Salig Johan Søen eller Haand Arfvinger, Kiøber under Forbehold ikke allene Mine forskrivning med Lovlig Skiøde Brev, som udi Kjøbmand i sig selve for indeholder, Kjøbmand eller Stæd udi Kjøbmand nogen Tiid paa Kjøbmand nogen optænkelige maader; Da skal jeg, mine Arfvinger (eller for alle (og alle for vore (og rettes Kommende vedbørlig at Kjøbmand Ingrafvelse imellem Salig Kjøbmand ligeledes forløb eller vor rettes at vedstatte, og for Kjøbmand for skatte Kjøbmand, Haand Arfvingers Tilgraven god (og Grøfven Kjøbmand Ingrafvelse, Hvor Haand eller Haand Arfvingers det Ingr

SlægtsBiblioteket